

ऋग्वेद

ओ३म्

यजुर्वेद

पवनान

(मासिक)

वर्ष : 26

कार्तिक

वि.सं 2071

नवम्बर 2014

अंक : 11

तपोवन आश्रम के शरदुत्सव-2014 के अवसर पर सावदेशिक आर्यप्रतिनिधि सभा के यशस्वी प्रधान स्वामी आर्यवेश जी को सम्मानित करते हुये आश्रम के पदाधिकारी

साम्बद्ध

अथर्ववेद

शरदुत्सव-2014
एक नज़र में

o"kl&26 vd&11
dkfrbd&elxL k"l 2071 fo0 vDVcJ 2014
I fV I or~1]96]08]53]115 n; kuluññ % 190

★
&% I j{ld %
Lokeh fn0; kuluññ I jLorh

★
&% v/; {k %
Jh n'kudekj vflugksh
eks % 09810033799

★
&% I fpo %
bE i e i d k'k 'keLz
eks % 9412051586

★
&% vkl I Ei knd %
LoE Jh nonñuk ckyh

★
&% e[; I Ei knd %
-.k dkUr ofnd 'kkL=h
voñfud
eks % 08755696028

★
&% I Ei knd e. My %
voñfud
vkpk; Z vkl k'k n'kukpk; Z
euekgu dñe k; Z
iE mEen fl g fo'kkjn

★
&% dk; k; %
ofnd I kku vkl e] rikou]
rikou elx] ngjknw&248008
njHk'k % 0135&2787001

Email : vaidicsadanashram88@gmail.com
Web: www.vaidicsadanashramdehradun

fo"k; kuØe

I Ei knd; h;	-.k dkUr ofnd 'kkL=h	2
onker	Lokeh txnh'ojkuln I jLorh	3
nylik gSeuq; thou feyuk	-.k dkUr ofnd 'kkL=h	4
^ck & tuer] Lokeh ---	euekgu dñe k; Z	7
cl/ku I seDr gkusdk I kku egkrek iHqvkfJr egkjkt		10
[kld h o nek ds dN---	Mkw foukn dñe k; 'keLz	12
ofnd xgLFk vklJe	Lo- jkeid kn onkydkj	13
ekbku dk nnz-	I kfo=h fl gky	15
rHkz	Lokeh Lorakuln th egkjkt	17
tc 'kq djø0; k; ke	I fork ekg\$ojh Mk; Vhf'k; u	20
ekuork gh ekuo dk /keLgS Jh I jsk onkydkj		21
R; kx i wdz Hkksks	Lokeh /keLju ifjoktd	25
ofnd I kku vkl 'kjnl o-- b- i e i d k'k I fpo		28
vñku I s thou nku	I Ei knd	32

'kq d % okf'kd #150 %, d i fr eW; %#15 % i Ung o"l grq% #1500

i oeku e i d k'kr y[ksa0; Dr fopkj I Ecfl/kr y[ksa0; d gkA
I Ei knd vfkok i d k'kd dk mul s l ger gkuk vko'; d ughag
fall h Hkksks ds i frokn grq; k; {ks= ngjknw gh gkskA vki fuk
dh vof/k i d k'ku frffk I s, d ekg dsHkhrj gh ekuh t k; xhA

I Ei kndh; nku dh efgek

gekj's "kkL=kæanku dsegYo dh ppkluvud LFkkukaij feyrh gA euLefr eaxgLfk dsfy, nku dh vko"; drk i j cy fn; k x; k gA vfkobn esdgk x; k g&~"krgrLr I ekgkj I gl glr I fdj% vFkkj~I ksgfk I sdekvksvkj gfk I snku nkA mi dkj dsfy, dlyk rkykc vlfn [kpojdj nku/kezdj usdsfy, dgk x; k gA rfrjh; mi fu"kn-eanku nsusds ckj seadgk x; k gsfld J) ki odb nku nsuk pkfg,] J) k u gksrkshkh nku nJhk;] ykd&ykt] vkJ i ekkko dsdkj. k Hkh nku dj uk pkfg, "kkL=kæaflo | k /ku] oLrj Hkfie vkJ thou nku dh ckr rksdgh gh xbZgSvf rqvak nku dk Hkh mYy[k feyrk gA vk; ph eae "kjhj dsvak dk nku dj mudsfofo/k i kxkadk o.ku feyrk gA u tkusdgk al sl ekt ea; g Hkfur i sk gksxbZgSfd ; fn "kjhj dsvakdk ejusdsckn nku dj fn; k tkrk gsrksvxystle eagea nku fd; sx; svak i klr ughagkA n"ku "kkL= dsvuq kj ejusdsckn doy I ie "kjhj gh vkrEk dsl kfk tkrk gA bl i prYokal sfeydj cus"kjhj dks ty dj blghai prYokaefQj I sfoyhu dj fn; k tkrk gFQj ejusdsckn Hkh buds i fr ekg D; kagj ; g , d vucip i gsyh gA bl I dkj eadN , s shkh yks gatksej dj Hkh u doy vej gks tkrsgavfi rq vi usi hNscfynukadh , d i jEijk NkM+tkrsgA Hkkjr eavak nku dh i dfuk ughagA ns'k ea gj I ky nku I si klr vakkadh deh dsdkj .k i kp yk[k l svf/kd yks ejrsgA tkx: drk dh dehj /kfezd otZkvkvkj I jdkj dh mnkl hurk bl [kntud fLFkfr dsfy, mYkjnk; h gA i R; d 0; fDr vax nku dj dsdbz thoukadkscpk I drk gS; k vka[k vlfn nku dj muds thou dksl qke; cuk I drk gA , s h I Lfk ft I dsek?; e I svak nku dj I drsgfdk i wkZ fooj .k bl h i f=dk eai 'B&32 i j fn; k x; k gA vk; kdk ; g xqk jgk gsfld osijki dkfj rk vkJ nku eal cl svkxsjgrsgA Jh vlfnR; i Mko nhucU/kqpUnkj k f1 rEcj 2002 eal Mel nqk/uk eacu Mfk voLFkk eavk x; sFkA Mko nhucU/kqpUnkj k Lo; afpfdrI d gksusdsdkj. k bl ckr dks tkur Fksfd vc mudk i q%pruk eauhavk I drk FkkA vr%mlgkufnoxr i q dsvakdk nku dj i kp ykskadk thou cpk; k vkJ nksykskadksnf"V i nku dhA cjsyh fuokl h xksi ky Lokeh /tUe uke& xksi ky 'kj .k fo | kfkhZ pMhx<+fuokl h Jh I qkhy HkkfV; k vkJ mudsvU; i kp Hkkb; kao cfgukausvi uk i jik "kjhj nku dj fn; k gA mi jkDr ykskadk nku Hkkouk I si j. kk i kdj bu i fDr; kadsy[kd usej. kks jkUr vi usvax nku dj usdk I dYi fy; k gA ; fn bl egknku ; K eavU; vk; Zyks vlxsc<ej nku : i h vkgfr nksrks ; g ge I c dsfy, , d xkj o dh ckr gksxhA

I Ei knd

onker

eut^l; ek= dsfy, onk/; ; u dk vf/kdkj

; FkekaokpadY; k.khekonkf u t^l; % cājktU; kh; k, 'kink;
pk; k^l p Lok; pkj .kk; pA fi z ksnoukuf{.kk; Snkrfjg Hkh kl e; a
esdke%l e/; rkeq eknksuer A ¼ t@ 26@2½

'kCnkFkz & i je^loj eut^l; ka dks vkn^l nrs g^l ¼; Fkk^l ft l
i d^lkj e^l beke} dY; k.khe} okpe½ bl dY; k.kdkfj .kh onok.kh dks
½t u^l; % eut^l; ek= dsfy, ¼/konkf^l mi n^l k d: } dj rk g^los sgh
re Hkh bl dk mi n^l k fd; k djkA fdI &fdI dsfy, mi n^l k djks
½cājktU; kh; ke½ckā .kkarFkk {kf=; kadsfy, ¼ kink; ½ 'k^lka dsfy,
½p] v; k^l ½ v^l os; kadsfy, ¼Lok; p½ vi uka dsfy,] vi usfi z
yxusokyka dsfy,] n^l kokfl ; kadsfy, ¼v.j. kk; p½ 'k= vka dsfy,]
fonf'k; kadsfy, & I Hkh dsfy, mi n^l k djkA onki n^l k djrsgq e^l
½bg½ bl I d^l kj e^l hokuke½ fo}kuka dk ½i z %Hkh kl e½ i e i k= cu
tkÅj ½nf{.kk; Snkrfjg nf{.kk nsuokyka dk Hkh l; kjk gkÅA ½e½ ejh
½v; e½; g ½dke%l dkeuk i w^lgks½/n%ejh og i w^l&dkeuk ½ek mi
uerkepsiklr gkÅ

HkkokFkz & on fdI h 0; fDr&fo' ksk dh I Ei f^lk ughagÅ osrks
I koukk v^l ekuoek= dsfy, g^l i Hkh mi n^l k nrs g^l fd bl
on: i h dks k dks l d^lpr er djk^l vfi rqt^l se^leut^l; ek= dsfy,
bl dk mi n^l k n^l k g^l bl h i d^lkj rqHkh eut^l; ek= dsfy, bl dk
mi n^l k djkA ckā .k v^l {kf=;] os; v^l 'k^l fe= v^l 'k=] vi uk
v^l i jk; k^l dkbZHkh on&Kku I sofpr ughajguk pkfg, A

tks eut^l; on dk i pkj djrs g^l os fo}kuka dsfi z curs
g^l nku'khy eut^l; kadsfi z curs g^l v^l mudh I Hkh dkeuk, a i w^l
gksh g^l

%on I k^l Hk I sl kHkkj ½

ny^{kk} g^Aeul^h; thou feyuk

—".k dkUr ofnd "kkL=h

egf'kz n; kuh I jLorh ds vu^u kj
tksfopkj fd; sfcuk fd l h dke dksu djs
ml dk uke ^eul^h; * g^A I eLr typj
u^hkpj v^h Fkypj i k.kh Hkks pØ ea?kers
jgrs g^A tho tle yssg^h v^h dN l e;
i "pkr~eR; q dks i klr gks tkrs g^A egf'kz
eul^h; rk dk y{k.k ; g crkrs g&^ ftrus
eul^h; rk I s f^hklu tkfrLFk i k.kh g^Amueanks
i dkj ak Lohkko g^A cyoku~I s Mjuk v^h
fuc^h dks Mjkuk v^h nt js ds i k.k rd
fudky ds vi uk eryc I k/k y^hukA fuc^hka
i j n; k mudk mi dkj v^h j{k dkj djuk eul^h
tkfr dk fut xqk g^A** ; g vko"; d ughag^s
fd geal nb eul^h; ds: i eagh tle fey^A
I Hkh v^hrek, a vi us deku^u kj gh foftklu
; ksu; ka ea tkrs g^A I Hkh ofnd xtFkka v^h
foftklu _fk; kach ekU; rk ds vu^u kj thoka
dksfoftklu "kjhj kaetle muds i dZ tle ds
deku ds v^hkkj i j feyrk g^A bl i dkj
eul^h; thou feyuk vR; Ur ny^{kk} g^A

xktokeh rYI hnkl usHkh dgk g^A
cM^hHkx ekuj ru i kokA
I j ny^{kk} I nx^hFkfga xkokAA
pk.; D; uhfr eadgk x; k g^A
i ufozka i ufeza i uHkkz k z i ueghA
, rRl o^h i uyl; au "kjhja i u^h i u%AA
vFkkr~u"V ; k [kpzgyk /ku fQj I s
iklr gks tkrk g^s: Bk gyk v^h fcNM^h gyk
fe= i u%fey tkrk g^s; k u; sfe= fey tkrs
g^s i Ruh dk foNkgj i fJR; kx ; k ngkol ku gks

xyr dh vi {k I gh dks pu^u i fl f) dh vi {k I R; dks pu^uA
, k djs I s gekjk thou 'k^h)] ifo= v^h egku curk g^A

tkus i j n^h jh i Ruh fey tkrh g^A tehu]
tk; nkn] jkT; ; k n^h k ; s Hkh fQj I s fey
tkrs g^s i jUrq eul^h; "kjhj ckj&ckj ugha
feyr^A eul^h; thou rksgeavius i dZ tle
ds l deku dsdkj .k feyk g^A vc gekjk ; g
dr^h; g^s fd ge vksxs mlufr ds ekxz i j
vxz j g^A ; g ns^hkk tkrk g^s fd vkt dy
cgr I s0; fDr xkatk pj I] "kjkc] MKI vkn
dk I ou djusdsckn] eul^h; dk "kjhj i kdj
Hkh vi usnq^hkkavk^h ghu deku dsdkj .k xUnh
ukfy; kaeafyi Vsjgrsg^A os ughs tkursfd
eul^h; thou i klr djuk v^h bl "kjhj dks
/kkj .k djuk fdruk ny^{kk} dk; Zg^A vFkobn
ds, d ell= eadgk x; k g^A^v"Vk pdk uo
}kjk nokuka i j ; k^h; k^h vFkkr~ ; g "kjhj , d
v; k^h; k uxjh g^s ft l dksdkbz i jkftr ugha
dj I drk g^A bl eavkB pØ v^h uks }kj
g^A ; g "kjhj b^hoj dk efnj g^A bl eanork
fuokl djrsg^A ge ns^hkrsg^s fd ekuo "kjhj
vnHk "kfDr; ka dk Hk. Mkj g^A eul^h; dks
NkM+dj vU; I Hkh ; ksu; kadoy Hkks ; ksu
g^s doy eul^h; gh , d , s k i k.kh g^s ft I s
Hkks ds l kFk ; kx ; ksu feyh g^A ml s deZ
djs dh LorU=rk i klr g^s ft I s og
vk; kfRed ekxz i j mlufr djrs g^s
ckj&ckj ds thou&ej.k ds pDdj I s
Nydkj i kdj ek^h i klr dj I drk g^A
eul^h; thou rksfey x; k^h vc ml s
rnudiy vkpj .k Hkh vi ukus g^A egf'kz us
; t^h dk Hkh; djrsg^h eul^h; dsxq^hkkavk^h

vudj.kh; vkpj.kka dk mYy[k fd; k gA
dN dk l [ki eao.ku bl i zkj g&

1&eu[; ka dks l R; dk xg.k vkj
vI R; dk R; kx dj nuk pkfg, A, k djus
eakbZ fuUnk vkj Lrfr djs rks Hkh l R; dks
dHkh u Nkm[vkj feF; k dks xg.k u djA ; gh
eu"; kadsfy, fo"kk xqk gA ¼ t@HKKO 21-44½

2&l R; oknh] "kkL=o[kk] l Ttu]
fo}ku~ tks pkgs ogh pkguk eu[; ka dks Hkh
djuh pkfg, A fd l h dks fdUgha fo}ku~ dk
vuknj u djuk pkfg, rFkk L=h i "#kka dks
cāp; R; kx] v; k[; vkgkj & fogkj] 0;
flikpkj] vR; Ur fo"k; kI fDr vkn [kk/s
dkek l s v; qkZ dk uk"k dHkh u djuk
pkfg, A ¼ t@HKKO 18-49½

3&t s "kkL=o[kk fo}ku~ tu nk kka
dks [kkd] /kez vkn vPNsxq kka dks xg.k dj]
cā dks i klr gkd] vkuUn; Dr gks gS oS s
mudks i kdj eu[; ka dks Hkh l qkh gksuk
pkfg, A ¼ t@HKKO 18-52½

"kkL=ka ea eu[; ka ds dr]; ka dk Hkh
vudkLFkkuk i j mYy[k feyrk gA egf"klus
onka ds ver dks gekjsfy, i nku djrs gq
dN dr]; crk, gatks l f[kl : i eafuEu
i zkj g&

1&i nkFkZ fo | k dh i kflr%& eu"; kads
pkfg, fd l nb bZoj dh Lrfr] i kfkZuk]
mi kI uk] ml bZoj dh l Ükk ds i fr i knu
rFkk vH; kI vkj l R; Hkk"k.k l svih of.k; ka
dks "kq dj] fo}ku~ gkds l c i nkFkZ fo | kvka
dks i klr gkd] ¼ t@HKKO 33-81½

2&fo | k vkj /kez dh of) & eu[; ka
dks pkfg, fd l Rdkj ds; k[; dk l Rdkj
vkj fujknj ds; k[; dk fujknj djdsfo | k

vkj /kez dks fujUrj c< k dja ¼ t@HKKO
34-16½

3&f"k{kk dh i kflr&gseu[; kI vkrEkj
eu vkj "kj hj dsl kFk fo | kvka eafu; r gks
fo | k vkj l f"k{kk dk l p; djka f}rh;
fo k tle dks i klr i kdj i ftr gkoks
ft l &ft l dsl kFk vi uk l Ecl/k gS ml dks
tkukA ¼ t@HKKO 29-15½

4&l c thoka dh j{k& gs eu[; kI
tS sl oZ vFHKKO; klr bZoj usl cdh j{k ok
i f"V dh gS oS s gh c< gq ge ykxka dks
pkfg, fd l c thokadksc<kosavkj i f"V djA
¼ t@HKKO 38-21½

5&LokReor~0; ogkj & tks jkx&}kk
vkn nk kka dks Nkm+dj l ceavi usvkrEk dS
rV; crk dJrs gmu /kez vkn kadsfy, l c
ty] vksf/k vkn i nkFkZ l qkdkjh gks gA
¼ t@HKKO 35-12½

Ikjeojoj usgeeu[; ; ksu d'rdeka
ds Hkkx ds fy, rks nh gh gS i jUrq mlufr
djusdsfy, Hkh nh gA vFkobn ea, d ell=
bl i zkj g&

m | kua rs i "#ka uko; kua
thokraq rs n{krkfra d'.kkfeA
vk fg jkqeereal qka
jFkeFk ft foLohFkek onkfl AA

bl ell= dk HkkokFkZ; g gSfd eu[;
dh xfr l nb Åij dh vkj gksuk pkfg,] ml s
thou ea Åij mBuk pkfg,] uhpsughafxjuk
pkfg, A i jeojoj us eu[; dks cy l s; Dr
fd; k gS ml s ver: i l ks o'kZ rd thus
; kx; thou fn; k gS vkj bl ng dks
l qki wZ /kk.k djrs gq th.kZ gkdj cekhi s
ea Hkh ml s thou ds Kkue; vutko dk

vkj vi us l kFk gq Nkm&ekj/s vU; k; dks bZoj ds U; k; ij Nkm+nA
vkj dgA & ^dkbZ ckr ughA**

mi n'sk djusdh vkKk nh gA

euf; dksvi us thou ekxzij pyus
ds fy, I nxqkka dh vko"; drk gkrh gA
I Uo xqkkads/kkj .k djusl sog mlufr djrk
gj Åij dh vkj mBrk gsvkj ml dspfj=] 0;
ogkj] I dYi vkn dY; k.kdkjh ekxkdh
vkj ys tkus okys gkrs gjktl xqk dh
izkkurk I sppyrk vkj foyfl rk vkn ds
xqkkadh of) gkrh garekxqk dh icyrk l s
vkyL;] vfo | k vkj fuf'Ø; rk jgrh gsvkj
euf; iru dh vkj vxil j gkrk gA ; g
euf; ds thou eagh I Ekkko gSfd Kku] dej
ijk dkj] vkl; kfRedrk dks i klr djrs gq
bu I cdh l ef) djA i {kh vkn doy
vi usLokHkkfod Kku dsvk/kkj ij gh thou
fcrk nrsgA osu rksKku i klr dj l drsga
vkj ugh mudsfy, vkl; kfRed mlufr dk
dkbz vol j mi yC/k gA doy euf; gh
I d kj ea, k ik kh gftl s; g thou mlufr
djusdsfy, feyk gA

; kxn"ku eadgk x; k gA

Hkkoki oxkFk~n"; e*& vFkk~; g
I d kj dk n"; tho dsHkkx dsvkj vioxZ
dsfy, gA bl I d kj eajg dj ekjk l k/kuk
djuk Hkh I Ekkko gA Kku i klr djusdsfy,
I oñEke vi us dksosn dk v/; ; u djusds
fy, I {ke djuk gkskA bl dsfy, f"k{kj
dYi] 0; kdj.kj fu#Dr] NUn vkj T; kfr'k
&bu N%onkakadk v/; ; u djdsrnkj klr
mi fu'knkj 'MN'klu vkj bu I elr "kkL=L
ds mijkUr onka dk xgu v/; ; u djds
euf; okLrfod Kku dsekxzij py i Mfk
gjbl hfy, eufefr eadgk x; k gS&
; Fkk&; Fkk fg i #k% "kkL=L;

I ef/kxPNfrA

rFkk&rFkk fotkuhfr foKku apkL; jkprAA
vFkk~ euf; tS &tS s "kkL= dk
fopkj dj ml ds; FkkFkZkkko dksiklr gkrh gS
oS &os svf/kd tkurk tkrk gsvkj ml dh
ikfr foKku eagrkh tkrh gA egf'kZdgrsg
fd tS &tS s euf; "kkL=ka dks ; Fkkor-
tkurk gS os s &os s ml fo | k dk foKku
c<rk tkrk gsvkj ml ea#fp c<rh jgrh gA
Kku dk yklik rkh gS tc og vkpj.k ea
vi uk; k tk, vU; Fkk euf; dk "kjhj feyus
ij Hkh og fofHkkUu i dkj dsfodkjkal sxfl r
gkstkrk gA

Hkkfrd txr- ds ftl Kku dks
vkt dy foKku dgrsg ml h dksmi fu"kn-
ea vi jkfo | k dgk x; k gA vH; p; vkj
Hkkfrdrk vfo | k ds i; kZ gA bl h i dkj
fu%js l vkj vkl; kfRedrk fo | k ds i; kZ
gA ; tøn ds, d ell= eadgk x; k gA

fo | ka pkfo | ka p ; Lr }nsks Hk; d gA
vfo | ; k er; q rhRokz fo | ; k . ere"urSA

bl eU esfo | k dkvBZo | k l s i klr
Kku l smiki uk djuk gA tkseut; fo | k
o vfo | k dsLo: i dks l kfk&l kfk tkurkgs
vkj ml h ds vu kj dez Hkh djrk gS og
deZvkj mikl uk ds; FkkFkZKku l sekjk dks
iklr dj yrk gA ; fn ml sfcl h dkj.k l s
ekjk ikflr ugh gks i krh gsrc Hkh og ekjk
ekxz ds l kku ij dne j [krs gq fQj l s
vol j i kusdsfy, euf; tle dks i kus dk
vf/kdkjh cu tkrk gsvkj **iu%euf;**
thou i kuj ml dsfy, nyk ughajgrk gA

nl jks ds xqk nska ; fn vki l ceagh nkjk ns[kj rks dl h dsHkh l kfk ughajg ik, xA

ftuds l kfk jgrs gj muds xqk ns[kj nkjk ughA

‘ck) & tſuer] Lokeh “kdljkpk; Z vks egf'kz n; kulfn ds dk; Z & eueku dckj vk; I nqjknwA

egkHkkjr dky ds ckn n'sk&fonšk es
d oL vKku QYk x; k FkkA "kq" oſnd /ke
"kq" u jg l dk vks ml ea vKku] vU/kfo"okl] i k[k.M] djkfr; k vksn vuſ
gkfudkj d er o ckrsd fefyr gksx; hA on
dsvuſ kj i R; d euq; dks i h&egk; Kka
dk djuk vfuok; Z FkkA ft l ea i Eke
b'lojki kl uk rFkk ml ds lk"pkr~ nſud
vfxugks dk fo/kku FkkA bl vfxugks ds
foLrkj & xke/kj vtkeſk] v"oek vksn
vuſ ; K FkkA e/; dky ea fo}kuka ds on
ell=ka ds xyr vFkz o 0; k[; kvka l s; Kka ea
lk"kvka dk o/k gks yxk vks muds ekd l s
; Kka ea vkgfr; ka nh tkus yxhA onka ds
vuſ kj gekjk l ekt] xqk] dezo Lohkkoka
dsvuſ kj pkj o.kkaefohkDr FkkA egkHkkjr
ds lk"pkr e/; dky ea bu o.kka dks
xqk&de&Lohkkoka ds vks/kj ij u ekudj
tue ij vks/kfjr ekuk tkus yxk FkkA
dkyklrj ea , d o.kze tue ds vks/kj ij
vuſ tkfr; ka dh jpuk gqz vks yks
ijLij] tks onka ds vuſ kj l eku Fkz mues
Nks&cMso Åp&uhp dk HknHkkoka mRi uu gks
x; kA L=h o "keka dks onka ds v/; ; u l s
ofpr dj fn; k x; kA egkHkkjr l si oſnd
dky ea l cds fy, vfuok; Z xq dly dh
f"k{k 0; oLFkk /oLr gksxbA egkHkkjr dsckn
vi okn Lo: lk, l s de gh mnkgj.k gks
tgka l Hkh o.kka ds yks vks; Z l s onka dk
v/; ; u dj i krs FkkA fL=; ka dh f"k{k dk
dkbZ xq dly ; k f"k{k dñz l u~ 1825 o

egf'kz n; kulfn ds on i pkj dky ea n'sk o
fonšk eadgh vFLrRo eaughafkkA , d i djk
l sxq dly 0; oLFkk dk /oLr gksuk vks pkj
o.kka ea l ekurk l eklr gksuk fo'kerk dk
mRi uu gksuk gh n'sk dh i jk/khurk vks l Hkh
vU/kfo"okl ksø djkfr; kdk dkj .k FkkA , l s
l e; ea fd tc l kekftd vI keurk pje
ij Fkh] ; Kksesfgrdkjh funkšk o ead lk"kvka
dksekj dj [kydj fgd k dh tkrh Fkh] muds
ekl al s; K fd, tkrhFks vks ekl kgkj fd; k
tkrh Fkh rc Hkhoku cø dk vksfolkkb gyskA
mUgksas lk"kvka dh fgd k vks l kekftd vI keurk
dk fojksk fd; kA mUgksa crk; k x; k fd lk"kvka
fgd k dk fo/kku onka ea gA bl ij mudk
mRrj Fkk fd , l sonkatsks lk"kvka dh fgd k dk fo/kku
dj rsgs dksog vekU; dj rsgs mUgskcrk; k
x; k fd onka dh jpuk rks l k{kkr~b'oj l s
gqz gftl us; g l kjk l d kj cuk; k g\$ rks
bl ij mUgksa dgk fd e\$, l s b'oj ds Hkh
ugha ekurkA Hkhoku cø i wkz vfgd d o
"kkdkgkj h FkkA lk"kvka dh fgd k vks gr; k l s
mudksegf'kz n; kulfn ds l eku vksRed nqk
gksuk FkkA og ekuo fgrdkjh vuskus
fo'k; kads/; ku o fpUru ea l ayku jgrs FkkA
ykska dks mudh ; g ckra i l un vks yks
muds vuq k; h cuus yks mudh f"k';
e. Myh c<rh xbZ vks muds }kjk i pkj l s
n'sk o fo"o ea muds vuq kf; ; ka dh l q; k
cgr vf/kd gks xbA ck), oa tſuer us
b'oj ds vFLrRo o ml dh mi kl uk dk R; kx
dj fn; k FkkA ; g l R; dk vi yki FkkA , l s

cgr l h oLrq aegak g\$ tks ge pkgrs gA
ij rqokLrfod l rqV nsusokyh oLrq afcYdly fu%kjd g\$ &
l okj e/kj ok.khj n; k j i l l urkj uerk vksnA

fLFkfr dk gksuk onksuq kf; ; kadsfy, fpUrk dk fo'k; cu x; kA bl dh , d i frfØ; k ; g gþfd ck) ka o tþu; ka dh ns[kk&n[kh on erkuq kf; ; ka ¼/4 vþ; kþ ea Hkh efurZ i wtk dk i pyu gksx; kA , d dsckn , d vþ/k fo"okl ka ea of) gksrh jgh vþ vrhr dk osñnd /kezdkyklurj eaonka dsfoijhr dN osñnd o dN voñnd vfkok i kjkf.kd ekU; rkvka dk er cu dj jg x; kA ; g l o fofnr gSfd Hkxoku c) vþ tþu er ds i drzd Lokeh egkohj bþoj ds vfLrRo dks ugha ekurs Fks ft l dh ppkz geus mi ; Dr i fDr; ka ea Hkh dh gA mllgku&viuh viuh dYi uk; sñdh vþ ml h i j mudk er fLFkj gykA , k gksu i j ukfLrdrk dsc<uso /kez vFk&dko eek dsckf/kr gksu soñnd er ds "kjk fpUrld o mPp dksV dsbþoj HkDr fo}kukaeafpUrk dk okrkoj.k cu x; kA , s l e; ea, d fn0; i q 'k Lokeh "kdkpk; Zth dk vlfotkkb gksk gA og Hkkjr ds nf{k.k i ns[k eattleavvþ mllgku vuñd osñnd xtFkka dk v/; ; u fd; k ft l sog vi us l e; ds l cl s vf/kd rkfdz fo}ku- rFkk onkUr] xhrk o mi fu'knka ds l cl s cM+fo}ku cuA mllgku&tc ck) er o tþu er dsfl) kurks dk v/; ; u fd; k rksmllgabþoj ds vfLrRo dks u ekuus dk fl) kur vþ R; o vufpr yxkA l R; dk i pkj o vþ R; dk [k.Mu gh euq; kdk drD; Hkh gSvþ /kezHkhA vr%bl /kez dk i kyu djus ds fy, mllgku rþ kjh dhA mllgku bu ukfLrd erkads [k.Mu ds fy, vþsokn dh fopkj/kjk dks Lohdkj fd; k ft l ds vuq kj l a kj ea døy , d pnu l oK] l oD; ki d] fujdkj

rþo&i nkfk&l Rrk dk gh vfLrRo gSft l s bþoj &i jekrek vlfn ukekal stkuuk tkrk gA mllgku dgk fd ges ; g tks l a kj fn [kkbz nsrk gS og gekjh c) ds Hke ds dkj.k fn [kkbzrkr gS tcfd ml dk ; Fkkfkz ; k okLrfod vfLrRo gSgh ughA mllgku osñnd vuq kf; ; ka us bl dk , d mnkgj.k fn; k fd tþ s jkf= ds vþ/kj s ea o{k ij yVdh gþj Ll h l ka i rhr gksrh gþ , s ggh ; g l a kj gesokLrfod i rhr gksjgk gS tcfd bl dk vfLrRo gSgh ughA ; g gekjk vKku o Hke gA bl h i zdkj l s mllgku l c i kf.k; ka dks bþoj dk gh vþk crk; k vþ dgk fd bl dk dkj.k vKku gA vKku tc ny gksk rkstho bþoj ea elkgr gksd j ml eayhu gksk; sk vFkk-fey tk; xt vþ rc tho ok thokrek dk vfLrRo ughaj gskA
geusHkxoku c) o Hkxoku egkohj dsbþoj ds vfLrRo dksu ekuus dsfl) kur dh ppkz dh gA , s mllgku bþoj cuk; s; k fn; sx; s Kku on o buduke i j fgd k ds0; ogkj ds dkj.k fd; k FkkA geayxrk gSfd bl dsfy, ; g vko"; d Fkk fd on dsuke i j ; Kkaea tksfgd k gksrh Fkh ml dk [k.Mu fd; k tkrk vþ onkakd "k) Lo: lk i Lrj fd; k tkrkA bl dsl kFk gh bþoj dks l f'V] l eLr i kf.k; ks rFkk on Kku dk jpf; rk fl) fd; k tkrkA i jUrq, k ughafd; k x; kA ; g rksdgk x; k fd bþoj dk vfLrRo gSvþ ml s rdk l s fl) fd; k x; k ft l l sukfLrd er i j kkh gq] i jUrq onka i j lk"kyka dh gr; k o fgd k djus tk svkjki Fks vþ ft l fgd k dh i j .kk bþoj us onkads }jkj dh xbzcrkbz tk jgh Fkh mudk [k.Mu o onkads l R; vFkk dk

0; FkZ ea bPNk, au c<k, l ; fn vki dh vko'; drk, a i jh gks pdh gA
; kn j [ka & vko'; drk, a i jh gks l drh gA bPNk, a ughA

i dkl'k o mudk e. Mu ughafd; k x; kA bl
 dkj. k bZoj o onkai j fgd k dh ij. kk djus
 dsvkjki Lokeh "kdjkpk; Z th ds"kkL=kFkZds
 ckn Hkh; Fkkor~cus gh jgA D; k ; g ugha
 fd; k tkuk Fkk ; k bl dh dkbl vko"; drk
 ugha Fkh geayxrk gSfd ; g dk; Z vo";
 fd; k tkuk pkfg; sFkk i jUrqLokeh "kdjkpk; Z
 th ds vYidkfyd thou o vll; vuS
 dkj. kkal sl EHkor%og , k ughadj I dsFkA
 geus bl ds fy, vius, d fe= ds I Fk
 Lokeh "kdjkpk; Z th ds vuq k; h] , d
 min'skd fo}ku I sHkh ppkZ dhA bl I sgea
 ; g Kkr gyk fd Lokeh "kdjkpk; Z th us; K
 eafgd k mfpr gS; k vufpr] bl Hkh'e i'u
 ij /; ku ughfn; k vFkZr-bl dh mi qkk dhA
 bl dk ifj. kke ; g gyk fd ; Kka ds I R;
 Lo: i] mudk i wkl% vfgd kRed gksuk] dk
 i pkj u gks l dk vkJ tks py jgk Fkk og
 i k; % pyrk jgk ; k dN de gykA bl h
 dkj. k onkakl egRo Hkh LFkkfi r u gks l dk
 vkJ mudk l j{k. k o j{k u gks l dhA Lokeh
 n; kuUn ds thoudky I u-1825&1883 rd
 vkr&vkrs ns'k ea onka dh vi k; rk I h gks
 xbZFkh ft l dh [kfst egf'kN; kuUn usvi us
 vnk cgep; Z ds ri] fo | k o iq 'kkFkZ l s
 dhA ; fn og] og u djrs tks mUgkusfd; k]

rks geayxrk gSfd on I nk&l ohk dsfy,
 foytr o vi k; gks tkrA vkt ges on o
 mudsel=kadsI R; vFkZmi yC/k gS og egf'kZ
 n; kuUn dsri o iq 'kkFkZdk i fj. kke gSvkJ
 bl dk i wkZJ\$ mlghadks gA ekuo tkfr ds
 fy, ; g dk; Z bruk fgrdkjh gyk gSfd
 ft l dh i zkI k dsfy, gekjs i k "kcn ugha
 gA ; fn og ; g dk; Z u djrs rkj , s h
 voLFkk ej I c er&erkUrjk dh euekuh
 pyrh jgrhA muds }kjk onka dh i zkf. kd
 i k. Mififi ; ka dh [kkst] muds i q:)kj o
 I R; o ; FkkFkZonkFkZvFkok on Hkh'; I syksxa
 dks bZoj ds I R; Lo: lk dk Kku gyk vkJ
 I kFk gh thokRek] dkj. k i zdrf o dk; Zi Nfr
 ds Hksn o vUrrj dk irk Hkh pykA egf'kZ
 n; kuUn i nUk ; g =fokn dk fl)kUr gh
 okLrfod] ; FkkFkZ I R; o fuHkUfl)kUr gS
 egf'kZ n; kuUn }kjk fd, x; sonka ds Hkh';]
 osnd jgL; ka ds mn?kkVu o fl)kUrka o
 ekU; rkvka i zdk"ku I s I Hkh er&erkUrjk ea
 fefJr vI R;] vKku o feF; k ekU; rkvka o
 fl)kUrka dk Kku I ekt eamn?kkVr gykA
 ge I e>rs gS fd ; g egf'kZ n; kuUn dh
 I d k j dkscgeW; o nyk nsu gA bl dsfy,
 egf'kZ n; kuUn fo"o I epk; dh vkJ I s
 vfkkuUnuh; gA

vR; ko'; d I puk

I foK i kBdkadksfofnr gksfd i oeku i f=dk iR; d ekl dh 20 rkjh[k dksMkd }kjk i f"kr dh tkrh
 gA ; fn i f=dk vki dksml ekg dsvflre fnu rd i klr u gksrksml dh I puk fuEu njHkh uEcj kai j vFkok
 i = }kjk kkst na i f=dk i q%vki dh I ok I skst nh tk; xhA ; fn vki vi uh i f=dk dkj; j I sekakuk pkgrsg
 rksfyf[kr : i eal fpr djaf dkfj; j i j gksokyk 0; ; vki ogu djxk
 /k; okn

Jh ctSk xxj eks %09410315022

Jh i e i zdk'k thj eks %09412051586
 dk; kly; Qks %0135&2787001

chrh n[gnk; d ckrka dks ; kn djus I s n[ck c<fk gS mudks ; kn u djA
 chrh vPNh ?Vukvka dks ; kn djds mul s i j. kk yd j mRl kgh cuA

cU/ku l seDr gksus dk l k/ku

&egkRek i Hkq vlfJr egkjkt

i Hkqdh d'k dk i k= eu&; gh gS tks vi uh cf) l s i Hkq dh vkkKk ds vu&ly 0; ogkj djds vi us_.k l sm_zk gksl drk gA __.k , d , s k jkx gStkseu&; dksl q[k nsrk gA ykdkfDr gS& ^ykdsg fu/kLksn[kh __.kxLrks f/kdks n[kh* l d kj ea fu/kL n[kh gksk gS fdUrqml l s Hkh vf/kd n[kh og gSftl ij __.k gA

ekenyh vknreh dk __.k l k/kkj .k rjhds l s i klr gksk gS icy l kgdkj dk __.k eu&; dk ?kj&ckj dptz uhyke% djk nsrk gS ?kj l s c&kj&cnj dj nsrk gA l jdkj dk __.k vfr n[knk; h gksk gA fdUrq i Hkq vksj i Hkqds norkvkdk __.k l c dN u"V dj nsrk gS vxj u mrkjk tk; A rhu ykdl rhu ; K rhu 'kjbj rhu __.k

eu&; us l d kj ea rhu ykdkka dks Hkksusdsfy, tksrhu 'kjbj i k, gA blgahds dkj .k og rhu i dkj l s __.kh gA i ffkoh] vUrfj{ k noykd buetksdN Hkh gSog l c eu&; dsfy, gA

eu&; i ffkoh dh i Hkoks gS ; k ; p l e>ksfd i ffkoh ds i k; k bl dh l Urku l s gh eu&; vi uk 'kjbj cukrk vksj bl dk i kyu&i ksk.k djrk gS rc 'kjbj l s gh /ku&eky&l Ei fukj ; 'k vknfn bdVBk djrk gA bl s fi r&___.k dgrs gA ; g dtz rc mrjxk tc og LFky 'kjbj l s Hkkykd ij jgus okys i kf.k; ka dks l q[k i gpk; skk ; k mudksl q[k i gpkusdsfy, JSB l Urku i Hk djdsmuds vi Zk dj tk, xkA bl dsfy, vlf/Hkksrd ; K pkfg; A

n[lijk ykdl gSvUrfj{ kA bl ykdl ea l c norkvkdk okl gA ok; q vfxu] l w] pln] u{k= vknfn dk l EcU/k l fe 'kjbj l s

gA eu vUrfj{ d'k i k.k vknfn dh blgh }kj k fLFkj rk gA eu&; dks txr-dh vfxu vknfn i kfdrd 'kfDr; ka l } rFkk l kfkh eu&; ka dh fu%okfkz l okvka l } tks l q[k yxkrkj fey jgk gSog no__.k dgykrk gA bl __.k dks mrkjusdsfy, bu ; K&pOka dks tkjh j [kus dsfufeUk l svkf/knsod ; K dezdjusdjuk Hkh vko'; d gS bl snoi tk dgrsgA

rhl jk ykdl noykd gA ; g Kku dk ykdl gA bl l seut; dks Kku] vknfn vknfn i je ykllk gksjgk gA bl dk uke _f'k&___.k gSvksj ; g dkj .k 'kjbj l s l EcU/k j [krk gA bl dh Hkh l Urfr tkjh j [kus dsfy, Lo; a fo l k dk Lok/; k; vksj minsk dj] ; k n[lijk dks i <kdj m_zk gksk pkfg, A bl s vksj; kfRed ; K dgrsgA

m_zk gksk gh eDr gksk gS eu&; rks l ozhk __.kka l s synk gyk gA tks tho f=fo/k 'kjbj dks i kdj Hkh vi us dks __.k&c) ugha vutko djrk] og egk vKku gA bl fy, mfpr gSfd ge vi uh l c 'kfDr vksj l c ; Ru bu __.kka dks mrkjusdsfy, gA egh 0; ; djrsqg thou fcrk, A

HkDr& ge rks l e>rsgSfd i Hkqusgh uotho dks 'kjbj fn; k gSvksj bl dskks ds fy, i EcU/k djuk Hkh [kn ml dk gh dke gA l w] pln] i ffkoh] ty] ok; l vfxu vksj l d kj ds l c [kk] i nkfkz 'kjbj ds/kkj .k ds fy, gh rks ml uscuk; gA tc ; g ml dk i EcU/k gSrksg e i j __.k D; ksk ekrik i q[k dks i Hk djkj gS bl fy, ml dk i kyu&i ksk.k Hkh ekrik ds fy, vfuok; Z gks tkrik gA bl hf, gekjs i Hk gks l s i oZ i Hkq bl dk Hkks ekrik dsLru eal p; dj nsrk gA

egkRek & __.k* 'kCn dk vfkz gS^

fQj n_{kk}] , s sekudj xg.k fd; k /ku*A
 HkDr & d_{kk}leutl; dk cPpk ekrk dk
 n_{kk} , s k ekudj xg.k ughadjr_k fd oki l
 n_{kk} u gh ml s l e> gkrh g_A d_{kk}vkne
 gok i kuh i d_{kk} ; g Hkkouk dj dsughayr_k
 fd e_{psd}N n_{kk} g_{kk}A u gh ekrk&fi rk l s
 vlu] oL=] i s bl Hkkouk dksj [kdj y_rk g_S
 fd oki l dj n_{kk}A g_k l s k j ds0; ogkj l s
 rks tks fd l h l s m/kj ekxdj y_rk g_S
 tcjnLrh ol y dj y_rkA gekjh l e> earks
 ; g ckr ughacBrhA

egkRek& l _{uk} __.k nks i d_{kk}j dk
 g_{kk}k g_A , d og tks eu_{ll}; vi uh
 vko'; drkvka dks lo; avut_{kk} dj ds vi us
 i k l u g_{kk}s d_{kk}j .k n_{kk} js l sekxrk g_S g_{kk}Fk
 QSykrk g_Su_{sefukd} __.k n_{kk} jk __.k og g_S
 tks LokHkkfod g_Svk_J LohHkk&fl) tle ds
 l kFk& l kFk c/kk g_{kk} g_S cfYd ml us'kjhj dks
 ck_{kk} g_{kk} g_A tc tho tle y_rk g_S ml h
 __.k ds v/khu tle y_rk g_A tc m_zk gks
 tkrk g_Src tle Hkh ml dk i Hnk NMM+n_{kk} g_A
 gekjk thou g_Sv/k_ej .k

__ .k dk uke v/k_ej .k g_A eu_{ll};
 thfor rc dgykrk g_Stc ej .k l sifgr gks
 tk;] vej gks tk; A __ .kh dk thuk v/k_ej .k
 dscjkjcj g_A ; g fo"k; l fe g_S tjk xgjh
 utj l sns_{kk}usvk_J fopkjusdk dke g_A e_{us}
 i gysdgk g_Sfd tksvi u&vki dksrhu i d_{kk}j
 dk 'kjhj i kdj Hkh __ .kc) ugha vut_{kk}
 dj rk og egk vKkuh g_A ; g fo"k; vut_{kk}
 djus dk g_S doy l _{uu}&l _{uk}us dk dke
 ugh_A tjk fopkjksrksI gh vxj cPpsalksn_{kk}
 usfeysrksD; k djxk\
 ; Kfe= & og fpYyk, xk jks xkA

egkRek & D; k bl fy, fd ekam l s
 n_{kk} noA ; gh fpYykuk ml dk ekaxuk g_A
 vxj ek jku&fpYykus i j Hkh u nosrkscPpk
 ph[k&ph[kdj ej tk, xkA tks ft l dks
 /k_J.k dj rk g_S ogh thfor j [krk g_A og
 pht /ku dgykrh g_A y_{us}vk_J n_{us}dk uke
 fu%lokFk __ .k 1/dt% dgykrk g_A fu%lokFk
 __ .k og i l kn 1/cjdr% g_Svk_O; drk okys
 dksml dh vko'; drk dh i frZdsfy, y_{kk}dk
 dk C; kt dh bPNk dsfcuk fe=] ; k l gk; d
 ds : i e_a fn; k tkrk g_A ij bl dk ; g
 eryc ughagkrk fd og e_u/ku dksHkh fuxy
 tk; A , s k fuxyusokyk d_{rr}?u dgykrk g_A
 __ .k dksprkuk gh d_{rr}?urk dsn_{kk} l se_{rr}
 gksuk g_A

cPpk Nk_Vk g_S vi eFk g_A vc og
 c<us yxkA fdu phtka l sc<k vlu] ty]
 ok; j i ffkoh dh i s_{kk}okj [kkdj] ml svfxu i j
 i dkdjA vc c<ej 'kjhj l s dekus yxkA
 l wZdh jkskuh l segy cuk; k v_{kk}ke dsfy,
 ?kkM&xkM] ulsdj&pkdj j [k& vi us l qk
 dsfy, (fdUrqml dsvkjke v_{kk} l qk dk g_Sq
 ml dh dekbzv_{kk} dekbzdk l k/ku 'kjhj v_{kk}
 'kjhj dks c<usokyk i kdfrd no gh g_A os
 ml dsni dkjh g_A vi usmi dkfj; kads i fr
 d_{rr}Krk i d_{kk}'kr djuk ml dk __ .k mrkjuk
 g_S v_{kk} mi qk djuk d_{rr}?u cuuk v_{kk} __ .kh
 gksuk g_A turk dsfy, dN v_{kk}Recfynku
 fd; k vPNh l Urku i s_{kk} dj nh rksfi rk dk
 __ .k pd x; k ok; &ty 'kj_J dj fn; s rks
 no & __ .k pd x; k fd l h dks i <k fn; k ; k
 minsk dj fn; k rks _f"k& __ .k pd x; kA
 bl h dk uke ; K&pØ g_A

vi us n_{kk} Hkrdky dksckj&ckj ; kn u dj
 vlu; Fkk ; g dk; Z vki ds or_{kk} dky ds l qk dks Hkh fcxkM+n_{kk}A

[kkd h o nek ea dN peRdkjh i z kx

MkW foukn dekj 'kekj ; kxkpk; l

- rktk i hi y dh Nky dk xnk 50 xte] xM+10 xte] egypt pwlz vkl/kk pEep dks Mx fxykl i kuh ea bruk i dk; afd i kuh vkl/kk jg tk; A rc jkx dks og i kuh Nkudj xpxuk jgus i j /khj&/khjsfi yk nA i p%bl h i zdkj l s r§ kj djds 5&6 ?k. Vsckn fi yk, A
- xktcka100 xte] muko 100 xte] yl lls 100 xte] egypt 100 xte] vulj nkuk 100 xte] euDds100 xte] cuQ'kk 100 xte] j§kk[kreh 100 xte] i hi y Nky l [kh 100 xteA bu l Hkh dks 10 i fm+k 10&10 xte dh cuk ya , d i fm+k dks2 fxykl i kuh ea mckydj dk<k cuk; A , d fxykl i kuh dks nks [kjkd djds i kr%o l k; a [kkyh i l xje fi yk; A ; g tdk] [kkd h vls nek dsfy, mi ; kxh gA
- nksuhcwdk jI fudkydj døy fNydk dks1-5 fxykl i kuh ea i dk; A i kuh vkl/kk jgus i j ml dh nks [kjkd dj yatc nek 'okl ysuk Hkkjh gksjgk gksvFkok Hk; dj tdk gksrksjkxh dksfi yk nA ml xje i kuh ea vkl/kk jI Hkh Mky dj fi yk; a; g i z kx 'yse ½j§kk½ dk nfeu gA ; g i z kx jckeck.k vksfk/k dk dke djrk gA
- NkWh i hi y pwkz 'kgn l x pkVus l s Hkh ykkh feyrk gA
- nek dsmi pkj ea'kgn dk i z kx gksk gA nek dk vVd tc vkl jgk gksrks 'kgn okys i kuh l s Hkki ysus l s 'kh?kz jkgr feyrh gA bl dsvykok fnu earhu ckj

I Hkh i zdkj dh 'kkku fØ; k, a djA

eusLo; avukko fd; k gSftu&ftu nek ds jksx; k adks eus 'kj) fØ; k, a djok; h mudks cMk gh ykkh feykA vr% 'kj) fØ; k, a t§ s tyulfr] jcj ulfr] ry uhfr vo'; djA nek dh l eL; k eatdkle o [kkd h okys l Hkh mi pkj fd; sth l drsgA

ge l kprsg& ^nl jka dk thou gel s vPNk gA**

ge Hkh rksfd l h vls dsfy, ^nl j§* gA ; k ughA fQj ge [kn l s l rIV D; kaughA

ofnd xgLFk vkJe

i kf.kxg.k l ddkj dsell=kæaHkh oj] o/kwaksl Ecks/kr dj rsgq l oz i Fke ân; l s ; gh dgrk gSfd & fi z o/k gsfiz nso!

1- v?kkj p{kj i fr/uh L; ksk 'kkek l qek
l q ek xg; %
ohj l mddkek l aRo; f/k'hefg
l eul; ekukAA

14&2&16AA

v?kkj p{kj rwejs ?kj ea vkdj ejs
?kj&i fjokj dsofkl ; kads i fr eq[k l s Øksk
djusdh ckr rksnj jgh vki[kæaHkh Øksk ds
dkj.k dHkh ykyh er vkuksukA D; kfd Øksk
ml fn; kl ykbzdsi eku gStks l jkj fnu cMs
mRl kg l sukulfo/k i nkFk l s l q fttr dh
gbzcbz dksnkspkj feuV eajk[k dh <jh
cuk l drh gA vr%gsnfo! rwl jkj fnu cMh
rRijrk l sl c dh l ok& kqk dkj ds, d gh
Øksk dh fn; kl ykbz l s ml dks jk[k er
cukukA** tjk fopkj ; s on ds bu mPp
vkn'kz fopkjka l s Hkyk gekjk ; g xgLFk
vkJe l qk dk /kce ughacusk\ vo'; es
cusukA

1- gs o/k rwejs bu l c %xg; %
v?kkj p{kj xgokf ; k ds fy, Øj
p{kj fgr&Lug; Dr nfV okyh %i fr?uh
L; ksk l qek] l q ek] ohj l j nödkek
l eul; ekukz dHkh Hkh i fr dh fgk u djus
okyh l nk l qk nsusokyh 'kkur i nku djus
okyh vPNh i dkj l sl ok 'kqk dkj djusokyh

Lo- jkei l kn onkyokj

l nk Lo; al fu; ekæaoréku jgusokyh rFk
i fjokj ds vll; l c ykska dks l nk
fu; e&0; oLFk ea j [kus okyh] l nk mlga
l e; ij l c i dkj dh l qk&l fo/k i nku
djusokyh] ohjka dks tle nsusokyh] nojka ds
i fr 'kkalkeuk djus okyh vlg l e u ds
l eku l nk f[kyh jgus okyh] vFk~ l oñk
i l u jgus okyh , oa vi us 'kkxqk&
de&LoHkkoka dh l qk/k l s pgp vlg ds
okrkoj.k dks l qkfu/kr vFk~; 'kk; cukus
okyh gkz %o; k l es/f/k'hefg% bu mi ; Dr
l nxqkka l s l Ei u rø noh }jk ge l c
l E; d-i dkj l s l ef) dks i klr gk& ge
l c Qy&QyA

1- uhyykgsraHkofr dR; kl fDr0; TtrA
, /kUrsvL; Kkr; % i frcl/kskq c/; rAA
vFko&14&1&26AA

on ds bl ell= ds vkl/kj i j
%dr; k&dR; k; k% vkl fDr%0; T; rs

tc dR; k vFk~ l rr dezhky ok
dezhky ukjh ds dek ea l oz
vkl fDr&itfr vFk; Dr gkrh g§ vFk~
ml dh i fjokj dsl c l nL; kadsifr dh x; h
l okvak sl o : fp vlg i e dh i rlfir gks
yxrh g§ rks ; g l c ns[kdj %uhyykgsra
Hkofr%bl dk i fr uhys l sykgsra gks tkrk
g§ vFk~uhys o.kz l s & d".k o.kz l s &
vU/kdkje; o.kz l s ykgsra o"k&jDro.kz gks
tkrk g§ mnkl l si l u gkstkrk g§ %vL; k%
Kkr; %, ?kUr%, l s i ee; fØ; k'khy LoHkk
okyh bl ukjh dsl Ecl/k tu&dVich tu

'kk yks [kjkc ugha g§ cfYd fHklu&fHklu i dkj ds g§*
; fn ; g l R; ge l e> yj rks cgr l sfj 'rs Vwus l scp l drs g§

Hkh rc c<frsg§ I c [kdk gksrgsvkj rc ¼ fr%
cU/kšqjc/; r½bl dk i fr bl I sI c i ddkj I s
i dlu gkdj bl dsLug i k'kaeabl ds i e
cU/kukaeasU/k tkrk g§

1- vJlo; % & ¼, nk½ dR; k&dR; k; k%vkl fDr%
0; T; rs ¼ nk½ uhyykfgra HkoFrA vL; k%
Kkr; %, /kUr§ i fr%cU/kšk o/; r§

ukjh tc bl i ddkj i fjokj ea
^dR; k*&deB gkdj i bUk gksrh gSvk§ ml ds
i R; d fØ; k&dyki ea tc i fjokj ds I c
I nL; k ds i fr gkfnz : fp , oa i e i dV
gkus yxrk g§ rks i fr vi uh i Ruh dh bl
gkfnz Lug I gkuHfir vkJ J) k I sfoHkj
gkdj dh xbz I okvka dks n§k&n§k dj
uhyo.kz I sykyo.kzokyk gks tkrk g§ vFkkz
ml dk mnkl eFke. My Hkh rc f[ky tkrk
g& [kdkh dsekjsyky gks tkrk g§ vFkok ft I
?kj ea, § h noh vk tkrh g§ tksdeB Hkh [k
gks vkJ i fjokj ds I c tukadsi fr ft I ds
ân; eaLug&I Eku vkJ I ok&I Rdkj dh
Hkh Hkkouk gk§ rks fu% lñg ml ?kj dk

vU/kdkj i ddk'k ea cny tkrk g§ mnkl h
i dlu rukr ea cny tkrh g§ bl ds?kj dsI Hkh
I EcU/kh rc Qwysughal ekrA

ml ukjh dk i fr vi uh deB , oai e
I sfoHkj gkdj I c dk; ZdjuSokyh i Ruh dks
tc n§krk g§ ok pgp vkJ I s tc ml dh
i zdk k I qurk gSrksog vkJ Hkh vf/kd rlr gks
tkrk g§ , § h fLFkfr eamI dh rc vi uh
i Ruh ea vkJ kfDr c<+tkrh g§ vujkx c<+
tkrk g§ Lug c<+tkrk g§ i e i xk<+gkstkrk
g§ ml I e; rks I peFk og ml dsLug
i k'kaeagh cU/k tkrk g§ i e I EcU/kks ea gh
cU/k tkrk g§ vkJ , § k cU/k tkrk g§fd og
n§krsgch curk g§

bl i e cU/ku ea cU/ksgq ml i fr ea
rc ml noh ds i fr , § k fn0; I; kj meMf
g§fd ml I; kj ea vkdj og ml dks vi uk
I c dN I efi k djuS yxrk g§ rc ; ka
I e>k ekufsog I c i ddkj I smI ij i dlu
gukj ml ds i fr i wkr; k vkoftk gks tkrk
g§

I puk vkj[kaeabl fu%kjd vkJsku

ofnd I k/ku vkJr i kou ukyki kuh ngjknw ds v/; {k Jh n'kù dFkj
vfugks=h th }kj k okNr 0; fDr; k dsds/jDV ds vki jsku fuey vkbzbulvhv; W
_f"kdsk eadjk; stkJsga tks0; fDr us jkx I si hfMf g§vkJ ftudk dsjDV dk
vki jsku /ukHkko dsdkj .k ughagsi k jgk g§og vkJr dsnjHkk"k ua 0135&2787001
ij okrkz djds vi uk jftLVsku djok yarkfd mi ; Dr fnol ij vki dk dsjDV
dk vki jsku fu%kjd djk; k tk I dA vf/kd tkudkjh dsfy, vkJr dsI fpo I s
eks 09412051586 ij I Ei dZdj I drsg§

ftI dke dks , d thokRek dj I drk g§
ml dke dks n§jk Hkh dj I drk g§

ekb^kku dk nnz ½/k/kk | h| h½

&I kfo=h fl əky

vus LokLF; dh i nth vkt geus
vlksf/k foKku dksFkek nh gspkgsykk gks; k
uk gksfQj Hkh mI h
vkj Hkkxst k jgsg

vusd vkj kk; 'kkfL=; kdk ekuuk gS
fd vf/kdkk chekfj; ka ekufl d ruko ds
dkj.k gksrh gA t\$ k fd gkbz chå i hå] 'kkj]
gkV&vVsd o ekb^kku vlfn& vlfn vfkz-
vi {kk vkj mi {kk gh eiy dkj.k gA ekufl d
ruko I smRi luu , d chekjh vki asl e{k j [k
jgh gwftl dks vkt ekb^kku ; k vkt/kk I hI h
Hkh dgk tkrk gsvfr gh çcy ox I sgksrk gA

1- i \$ dh vufpr dk; ¼ç. kkyh dsfl j nnz
fnu e12 ctsvFkok jkf= dksgh 10 cts
I s jkf= dks 1 I s 3 cts rd gh vf/kd
gksrk gSi jUrqbl dsfoi jhr ekb^kku dk
nnzçkr% l w fudyus I s ifgys gh 'kq
gks tkrk gsvkj fnu dksckjg cts rd
jgrk fQj /kj&/kjhs bl dk ox de gks
yxrk gsj kf= dks l kusHkh nsrk gSi jUrqçkr%
t\$ stHkh vks[kyh fd fl j eavl á nnA

2- T; knk nokb^k ka vlfn [kkus I s ; g I e;
Hkh cny nsrk gS vFkok fl j dh
dkf' kdkvkae dEi u çcy ox I sgksrk gS
o : dkoV vkus I s gh ; g nnz vfr gh
çcyrk I sgksrk gA Hkjä Hkkxh gh bl dh
vl gk; i hMk dks tkurk gA Vhoh o
I ekpkj i =ka ea bruh Hk; kudrk I s
fooj.k fn; k tkrk gA nokb; ka ds
foKki uk }kj k nkosfd; s tkrsgsfd bl
nokb^k I s 'kfrz k vkjke dksvk' okl u Hkh

Hkj i j fn; s tkr s gA bru h Nkjh I h
chekjh dksbruk fo'kky cuk fn; k x; k gS
foKki ukads }kj k ghA vl/kfud fpfdRI k
i) fr eavHkh rd bl dk dkjxj bykt
MKDVj kads i kl ughagA D; ksf esbl dh
4 ekg rd Hkjä Hkkxh jgh gA i jUrqns kh
mi pkj ½nkcdj ½ vkj ?kjyq olrnu ka ds
ç; kx I sbl i j dkciw k; k tk I drk gA
vr%uhps, s gh ç; kx o mi pkj fy[k
jgh gwftksd vpid o vtek; sgq sgsvkj
vkt Hkh mrusçHkkö'kkyh gA

- 1- efkks i j nksuks Hkkxh gA ds chp ea fcUnh
yxkrs gA ogka i j ncko na vks nksuks
vka[kka dh ckgjh Nkj i j Hkh ncko na
ekfy'k djaD; ksf fi Ük dh vf/kdrk I s
bueHkh nnzgksrk gA vka[kkaearuko HkhA
- 2- I hks gkFk ds vaxBs i j Hkh nI js gkFk I s
ncko na I kjs vaxBs dks vPNh çdkj I s
ncko na rFkk vaxBs o i gyh vaxyh ds
chp ea tkm+gS i y i yk I k] ; gka i j
ncksuks svkjke vkrk gA
- 3- nksuks i j ka ds vaxBs Hkh nck; afo'kks dj
I hks i j ds vaxBs o vaxyh ds chp dk
LFku i j i j ds Åi j ncko ns dI dj
i dMs t\$ s dh vki FkkMs çskj I s ncko
naksfd vki dsfl j eannz dh ygjapy
jgh gA'kkUr gksyxrh gA D; ksf i j kads
vaxBs o fl j dk vki I eacxk<+1 EcU/k
gA tc rd i jks ds vaxBs o vaxyh u
nckvks; g tksdk uke gh ughayrk gS
; fn nokb^k ka I s de Hkh gks tkrk gS rks

vkRek u mRi luu gksrh g\$ u ejrh g\$ u cik gksrh g\$ u vkjek I s fn[krh g\$
tcfd 'kjhj mRi luu gksrk g\$ ejrk g\$ cik gksrk g\$ vkjek I s fn[krk g\$
bl fy, "kjhj* vkj* vkRek* dks vyx&vyx tkuKA

- dN fnu ckn gh fQj gkusyxrk gSvkſ
cgr gh i jſ kku dj rk gA vks dHkh& dHkh
rks bl ds çcy ox ds dkj .k mfYV; ka Hkh
vkusyxrk gA dN Hkh gte ughakrk gA
- 4- ; g vf/kdrj eks e cnyrsl e; gkrk gſ
vFkok cPpkdks i ſ jka ds l e; Vku
vf/kd gks tkrh gSrksHkh nnZgA vr%ml
l e; vFkok i ſ jka ds l e; cPpkdks i ſ jka
dksvo'; gh nck; k djarkfd tksVku
earhork i ſ k gksj gh gSog 'kkUr gks tks; s
- 5- eu ea ruko ds dkj .k 'kj h j eafi Ük dh
vf/kdrk gks tkrh gSvkſ eflr" d ul kae
ruko vk tkrk gA vks 'kj h j Hkh
ejk&ejk l k fu<ky gks tkrk gA
- 6- nkuk Vka kach fi Mfy; ka i j Hkh ncko nſ
elkfy'k dj A D; kfd i jkus nnz ea vk/ks
fl j ea rFkk fl j ds l kfk&l kfk fl j l s
ft; knk i hMk Vka kao fi Mfy; kaeagkrh gſ
vr% nckuk vko'; d gA ; g voLFkk
gekj h Hkh gks l drh gſ
, d pEep cmh nſ h th xeZdj dsml ea
vk/kh Nkrh pEep dkyh fepl tjk Hkws
vkj 2 pEep cijk ½phuh ugha nſ h cijk½
Mkydj xe&xeZ [kkus l s Hkh vk'kkrhr
ykhk gks k gA ; g feDI tc [kk; s rHkh
cuk; A cukdj j [ks ugha BMk gksus i j
bl eaog xqkrk ughajgrh gA çkr% l k; a
nkuk l e; [kk; A xe&xeZ gyps ea Hkh
l kB Mkydj [kkus l s dkQh vkj ke
feyrk gA
- 7- ; fn vf/k; k VJ'ku gSekFkso vki [kk a eHkh
ruko gS rks ml ds fy; sck; a gFk ½mYVs
gFk½ dh dkguh l s Åij nck dj nſ ks
fd dgkai j vf/kd nnZgSvFkok nkuk l s
- nckuk gſ ml s LFkku ij de l s de
: d&: d dj 10 feuV ncko nſ A dN
{k. kka ea tks ruko vki ds egij j vFkok
l eLr pgjs i j Fkk /khj&/khj s l ekir gks
tk; xkA J) k vks fo'okl l s djks rks
vk'kkrhr ykhk gks kA
- 8- nkuk agkFkks nksgFkſy; kaeachpk&chp nck
l k LFkku gSml ij vaxBsl s ncko nſ
vaxBk l h/kk j [ksml dk uk[ku Åij jgs
rFkk gkFk dh pkj kavaxfjy; kadksgFkſy h ds
i hNs Åij gkFk ij j [k 3&4 ckj eankuka
gkFk dh gFkſy; ka i j ncko nſ s vfr
'kh?kz gh vks jke vkrk gſ ; g 'kj h j dks
fd l h Hkh LFkku ij ncko nſ s ml dk
çHkkko 'fdMuL* ij i Mfk gSvr%gFkſy
ij ncko nuk uk HkysgA
- 9- pk; vki uhewdh cuk; 82-5 xke ½ i ko½
ea 2 pEep Hkj dj phuh Mkyj Nks/k
pEep vk/kh dkyk uked o 4&5 dkyh
fepZ i hl dj Mkyarhuka dks/kheh&/kheh
xj ij 5&6 mcky vks i j ml ea Åij
gh vk/kh uhewfupkM+navks xj cln dj
nA vc bl s /khj&/khj s l gkrk&l gkrk
fi ; A ; g uhewdh ½pk; ½ ; k feDI dks
vki nkukal e; fi ; A
'kj h j nckuk rFkk fo'ksk fcUnyka dks
nckus l s 'kj h j ds Hkhrjh Hkkska ea rhoz çHkk
mRi Ulu gkrk gſ tksd çk-frd fu; eka i j
vk/kfjr , d l jy o veleks foKku fpfdRI k
i) fr gſ t gkafd vkskf k&foKku fu"Ø; gſ
; gk i j gekjh ; s l ukru i) fr; kavkt Hkh
mrh gh dkj xj gA vks ; g jkx 3&4 fnu
eagh pyk tkrk gA
- 10ofLr i UFkk% l s l kHkk½

dkbZ Hkh e[ks , l s i ſ u i N l drk gſ ftudk mÜkj
fd l h tkudkj fo}ku dks Hkh ekye u gks

&tokgjyky ug#

rhFkZ

Lokeh Lorakulln th egkjkt

ç'u& rhFkLuku l s i ki dk uk'k vks
i q; dh mRi fuk vFkok vkrEk dh 'kj) gks
gSok ughA

mükj & i ki dk uk'k i q; dh mRi fuk
vks vkrEk dh 'kj) dk fopkj rks i hNsadjks
çFke rhFkZD; k gS; gh l kpuk pkf, A

ç'u& xakkfn tks vusl i fo= LFku
gSogh rhFkZ bl dksrks l c yks tkursgA
bl eal kpusdh dkSu l h xqá ckr gA

mükj & bruk rks Bksd gS l k/kkj . k
yks xakkfn LFku ka dks rhFkZ dgrsgA fallrg
l kpusdh ckr ; g fd ; sLFku okLro earhFkZ
gA; k ughA\ vks /ke&i t rk a e budks rhFkZ
fy [kk Hkh gSok ughA

ç'u & D; k yks fcuk fy [ksgh dgrs
gA\ ijk. kkae] egkHkkjr earhFkZ dk o. kU gA
on earhFkZ 'kCn vkrk gS vr%; g fufobkn
fo"k; gA bl ij l kpusdh vko'; drk ughA
gA gk i ki &uk'k vks i q; mRi fuk dh ckr
dgkA

mükj & og Hkh dgx} fdUrqçFke rks
rhFkZgh fpUruh; gS D; kfd rhFkZ 'kCn dsvFkZ
gA ft l ds }jk yks rj tk, A D; k xakkfn
Luku l s ok xak l s gh yks rj tkrs gA
ns[kk rks; g tkrk gS; fn fd l h dksrjsuk u
vkrk gk og fd l h l e; xak dsxgjsty ea
i M+tk, rks M+ tkrk gA vks xakkfn Luku l s
Hkh i ki dk uk'k vks i q; dks mRi fuk crhr
ughagksrhA bl fy, u rks; g rhFkZ gS vks u
gh xak vlfn Luku l s i ki dk uk'k vks i q;
dksmRi fuk gks gSbl h dj. k eufr eaeuq
th usl kQ fy [kk gS&

vfoxkZ=kf. k 'kj; flr eu% l R; su 'kj; frA
fo | kri kj; kaHkrek cf) Klusu 'kj; frAA
euq &5@109

ty dsLuku l s 'kj hj 'kj gksk gS
eu l R; ckyu} l R; 0; ogkj l s 'kj gksk gS
fo | k vks ri l svkrEk 'kj gksk gScf)
; FkkFkZKku l s 'kj gksk gA

eugth usbl 'ykdl esLuku l s 'kj hj
dscká vo; okadl 'kj) fy [kh gS vkrEk dh
'kj) dsdkj . k fo | k vks ri gh crk; sga
vki xakkfn Luku l svkrEk dks 'kj) dgrsgA
l ksckr Bhd ughagA tkeutefr eafy [kk gS
ogh ; fä; p vks Bhd gA

vki usdgk Fkk fd egkHkkjr eS rhFkZ
dk o. kU gS l kSegkHkkjr ea, l k y[k gS tc
egkHkkjr ;) l ekir gks x; kJ Hkh'e firkeg
th 'kj 'k; k i j fojkteku FkA ml l e; Jh
—". k th dh l Eefr l s i k. Mo mudh l ok ea
x; s ogk atkdj ; f/kf" Bj th usHkh'e firkeg
th l svusl fo"k; kadsiz u i NsFkS mu i zuka
ds Hkh'e firkeg us tks mÜkj fn; s FkS og
egkHkkjr ds vuqkkI u i oZ eafy [ks gq gA
ogkj rhFkZ fo"k; d Hkh , d ç'u dk ml l e;
Hkh'e th us tksmÜkj fn; k Fkk ml eal sdN
'ykdl ; gk fy [ks gS ft l l s egkHkkjr ea
rhFkZ fo"k; d fl) kU r dk i rk yx tk, xka
; f/kf" Bj mokp &

; ja l ozhFkZLuka rUes cfqg fi rkegA
; = pb i ja'kksparUes0; k[; kręgi AA1AA
; f/kf" Bj th usdgk &gsfi rkeg l c
rhFkZea tks JSV gS vks tksmÜkj 'kkp] vFkZ~
i fo=Ükk gks gS og vki epscryk; A

vki dh l eL; kvks dsckj se nli jka l s f'kdk; r ugha djA

vk/ks l s vf/kd l eL; k vki usLo; amRi uu dh gA vkrE fujh{k. k l s mUgaj nj djA

Hkh'e mokp &
 I okf.k [kyq rhFklu xqkofur euhf"k. kkeA
 ; ÜkqrhFkäp 'käpap rüesÜkqkäl ekfgr%AA2AA
 I c rhFkz euhf"k; ka dñsfy, xqkoku-
 gä müea tks i fo= rhFkz gäog I ekfgr
 gädj I qA
 vxk/ksfoeys 'kä) s I R; rks s /kfrgnA
 Lukr0; aekul srhFkzI R; ekfJR; 'kk'orAA..AA
 rhFkä 'kkpeuffkRoektbal ÜoeknbeA
 vfgä k I oñkrkukeku"kä; a ne% 'ke% AA%AA
 fueäk fujg³ekjk fu}U}k fu"ifj xgkA
 'käp; LrhFkäkLrs; s Hkä; ej Hkä trs AA
 xEhkj] nkäkjfgr] i fo= I R; : i h ty vkä
 /kä z: i h rkykc ; ä ekul rhFkz ea 'kk'or
 I R; dk voyEcu djdsLuku djuk plfg, A
 %vuffkRoä fd l h dk vFkz u gkuk] %vktbä
 I jyrk] %eknbä ujefpr] I c thoka dh
 vfgä k] vu'kä rk vkä 'ke %eu dks o'k ea
 j [kukä ne %bfuñt neu djukä gh i fo=
 rhFkzgä

tk s yksx eerkjfgr] fujgädkjä]
 vFkä~vgädkj 'kä;] I q[k] nñ[k] 'khr] vkr i
 vlfn }U} I gu djusokys vkä fu"ifj xg]
 vFkä I äg jfgr] nkukfn dsykp I sjfgr
 gä vkä tks yksx flik{kä /ku I s thou 0; rhr
 djusokysl U; kl h gä osgh i fo= rhFkz i gä
 bl çdj. k eaHkh'e th usvki dsdgs
 xäkfn Luku dks dñgha rhFkz ugha crk; k gä
 ml dsfoi jhr I R;] /kä;] fuykäkrk] I jyrk]
 uezfpük] vfgä k] n; k] 'ke] ne] eerkjfgr]
 vgädkj oftr] }U}ka ds I gu djusokys
 ri Loh vkä flik{kä I sfuokä djusokyladksgh
 rhFkz crk; k gä bl I sfl) gäfd okLro ea
 ; gh I Pps rhFkz gä tks euä; dks i fo=

djuäkysgä ; gh osrhFkz gä ftuds l ou I s
 euä; I d kj&l kxj I s rj tkrk gä xäkfn
 rhFkz rks LokFkz yksx us I k/kkj .k çtk dks
 Bxusdsfy, cuk fy; sgävkä ; sxäkfn rhFkz
 rkjooäkysrksfd l h volFkk eaHkh ughagkragä

ml h çdj. k eaLuku dsfo"k; eaHkh
 Hkh'e th usdgk gä
 ; Fkk

ukndfDyéxk=LrqLukr bR; flik/kh; rs
 I Lukrks; ksneLukr%I ckákH; Urj%'käp%AA
 eul k p çnhlrä cäKkutysu pA
 Lukfr ; ksekul srhFkäRLukuarÜonf'käkeAA
 %egkäkkj r vuäkkl u i ož v/; k; fäŠh
 ty I s Luku djusokys euä; dks
 Luku %Luku fd; k gävkä ughadgrs gä tks
 yksx neLukr gämlägkäusLuku fd; k gävkä os
 gh ckgj rFkk Hkhrj i fo= gkrs gä

Kku I sfueä fd; sgä eu vkä cä
 Kku ds ty ds l gkj stksyks ekul rhFkzea
 Luku djrs gä mudk uguk gh Luku gä
 rÜonf'kä kdk, l k gh Luku vftker gä

; gkä Hkh'efi rkeg th ussty Luku I s
 vkré'kä) dk I oFkk gh fu"käk fd; k gä vr%
 tykfn dsLuku I seuq th dsfy [ks vuä k j
 døy 'kjhj dh 'kä) gkrs gä vkré'kä) ds
 fy, ty Luku dk dkkä; kst u ughagä

ç'u& ; fn egkäkkj r ea bl çdkj
 fu"käk gärsksyks xäkfn rhFkäeaLuku djus
 D; kavkrsgä vks i .MsrhFkäij jgrsgävks
 os ckgj tkdj rhFkä dk çpkj Hkh djrs gä
 D; k osegkäkkj r ughai <sgä

mükj&egkäkkj r rks os i <sgä i jUrq
 mläga rhFkz Luku djusokysa dks rhFkz dk
 ekgkRE; crkdj cgdkuk gä vkä mudk

dkbZoLrq u feyä rks ml dk vQI kä u euk, A
 dHkh gkj us dh rä k j Hkh j [kä geskk ugha thräxä

/kugj . k dj dsv i uh thfodk pykuh gA vks
bl fy, os rks LokFkz gJ mudk dFku çek.k
ughagA

ç'u&fdl h vpkp; z us rhFkz fo"k; d
dN fy [kk gS]

mÜkj &gkjfy [kk gS]

ç'ku&og crykvk D; k fy [kk gS]

mÜkj &egf"kz n; kuluN th us

I R; kFkçdk'k eA rhFkz fo"k; d fuEu iKB
fy [kk gS vks]; srhFkz/cFke Hkkj ro"kzE ugha
Fkz tc tSu; ka usfxjukj] ikfyVkuk f'k[kj
'k=q t; vks vckwvkn rhFkzuk; A muds
vudly bu yksxkausHkh ouk fy; A tks dkbz
buds vkj EHk dks i jh{k dju pkgs os i . kMka
dks i jkuh I si jkuh cgh vks rkcsdsi = vkn
y[k ns[ka rks fu'p; gks tk, xk fd; s l c
rhFkz i kp I ksvFkok, d l gl= o"kl sb/kj gh
cusg] l gl= o"kl sm/kj dk y[k fdl h ds
ikl ughafudyrk] bl l svk/kjud gA

i z u& tks tks rhFk&&&dk ekgkRE;]
vFkz~ ^vU; {ks=s -ra i ki a dk' kh{ks=s
fou'; frA* bR; kfn ckr gJ os l Pph gS ok
ughA

mÜkj &ughA D; kfd ; fn i ki Ny
tkrsgkarksnfjækadks/ku] jkt i kV vU/kkadks
vks [ksfey tkri] dkf<+kdk dks<+vkn jks
Ny tkrk], s k ugha gksk] bl fy, i ki ok
iq; fdl h dk ugha Ny/rkA

ç'u & x3xk x3xfr ; ks c kn-
; kst ukuka'krJfi A

ep; rs l ožki; ks fo".kyksda l
xPNfrAA

tk s l sMka l gl=k dk nj l s Hkh
xak&xak dgsrksml ds i ki u"V gksdj og

vi us thou dks d"Ve; vks ruko; Dr cukus dk l cl scMk dkj . k gS
nl jka l s , s h vks, a j [kuk fd os vki dh bPNkuq kj l c dk; z djxkA

fo".kyksda] vFkz~ o"kl B dks tkrk gA D; k
>B gks
tk, xka

mÜkj &feF; k gksus ea D; k 'kdk \ D; kfd xak-- uke Lej . k l s i ki dHkh ugha
Ny/rk] tks Ny/srksn[kh dkbz u jgs vks i ki
djs l s dkbz Hkh u MjA os s vkt dy
i ki yhyk ea i ki c<edj gks jgs gA eukka dks
fo'okl gSfd ge-- rhFkz k=k djxk s rks i ki ka
dksfuofuk gks tk, xhA bl h fo'okl i j i ki
djdsbl ykd vks i jykd dk uk'k djrs
gJ i jUrqfd; k gyk i ki Hkkxuk gh i Mfk gA
ç'u&rksdkbzrhFkz-- l R; gSok ughA
mÜkj &gS onkfn l R; 'kkL=ka dk i <uk]
i <kuk] /kfeld fo}kuka dk l x] i jki dkj] /keLz[Bku] ; kskH; kl] fuoJ] fu"di V]
l R; Hkk"k. k] l R; dk ekuuk] l R; djuk] cráp;] vpkp;] vfrffk] ekrk& fir k dks
l ok djuk] ijeoj dh Lrfr] çkFkz] mi k l uk] 'kkfUr] ftrfUnz rk] l qhyrk]
/kEeZ q] i # "kkFkz Kku] foKku vknf 'kkf
xqk] dEeZn[kkal srkj uokysgksus l srhFkz gA
vks tks tyLFkye; gSosrhFkz dHkh ughadks
l dr] D; kfd gS 'tuk ; Srjflr rku
rhFkfu* euq; ft l sdj dsndkkal srjamudk
uke rhFkz gA tyLFky rjkuokysugh fdUrq
Mçkdkj ekj uokysgA

i w] {k&egf"kz n; kuluN th dk y[k l yd
rks vc i jk&i jk fu'p; gks x; k fd xakfn
rhFkz döy i ki kadscuk; sgq gA vks dkses
Hkh tS k egf"kz usmi ns k fd; k gS os k djs
dk ; Ru d: xka

1/moni Fk** l s l kHkkj z

tc 'kj dja; k; ke

&I fork ekg\$ojh] Mk; Vhf'k; u

; fn vki i kf"Vd vkgkj o dl jr
dk vi uh fnup; kzeacgrj rkyes LFkkfi r
dj y l rksr; ekuafd vki usLoLFk ru&eu
dh dpt gkfI y dj yhA

ykk&LoLFk jgus ds fy, t: jh gs
fd gekjs QMso ân; I pk: : i l s dk; z
dja; 0; k; ke djus l s 'kjhj ea l kd yss dh
çfØ; k rst gks tkrh gA ge vks ru xgjh
l kd yss gA bl dkj.k i; klr ek=k ea
vkDI htu 'kjhj ea igprh gA ân; o
efLr" d dks Hkh i; klr ek=k ea vkDI htu
feyrh gA ân; dks i; klr ek=k ea vvfDI tu
mi yC/k gksus ds dkj.k l eLr 'kjhj ea
jä&l pkj çfØ; k l pk: : i l s l pkfyr
gksusyxrh gA

0; k; ke djus l s 'kjhj ea l spr
vfrfjä ol k cuZ gksus yxrh gA
ân; &/kefu; k ea dksytV y tek ugha gks
i krkA ; gh l c dkj.k gsfld 0; k; ke djus l s
vkj fu; fer : i l srst dneka l s Vgyus l s
otu de fd; k tk l drk gA

'kjhj o efLr" d dk l Ecl/k

vusl fpfdRI dh; v/; ; ukal sirk
pyk g\$fd 'kjhj o efLr" d ds chp vVW
l Ecl/k gA ; fn vki dk ru LoLFk gksk] rks
efLr" d Hkh l tx&l fØ; gkskA bl dkj.k
0; k; ke vol kn Mçsku½ vks fpUrk, ade
djuseHkh l gk; d gA bl dsvykok 0; k; ke
l s 'kjhj dh i kpu&fØ; k Hkh nq Lr jgrh gA
dbZ ejht MKDVj ds ctk; [kp vi uk gh
bykt 'kj dj nA i sk gsdN l pko %

• 0; k; ke 'kj djus l s igys vi us
fpfdRI d l s i jke'kj A Qtldj vki

fdl h jkxxLr gA rks ml fLFkr e
dNsl 0; k; ke vki ds fy, gkfucn gka
bl h rjg 0; k; ke çf'k{k d l sl ykg ysk
Hkh fgrdj jgskA

- 0; k; ke mej 'kkjhfjd {kerk ds vu d kj
gh dja;
- 0; k; ke dks l gh epkvka ¼ ksp l z e
djuk pkfg, A bUga>Vds; k cgj rsth
ds l kfk ugha djuk pkfg, A >Vdk yxus
l sekla i f'k; kdksupl ku i gp l drk gA
- ; kn j [k Hkj si l 0; k; ke u dja
- 0; k; ke djrs l e; vxj fdl h vax
eannzgksrksrjUg bl sjkd navkj MkDVj
l si jke'kj dja l p rks; g g\$fd LoLFk jgus
ds fy, t l s [kku&i ku t: jh gB os s gh
0; k; ke djuk Hkh t: jh gA 0; k; ke dk; Øe
dsnkjku bu ckrkai j /; ku na%
- vkgkj ea l Urfyr Hkkstu dks LFkku nA
njkj ekj eh Oy vks 'kkd& l fct; ka
i; klr ek=k eaxg.k dja;
- fu; fer rks ij , d l fuf'pr l e; ij
0; k; ke dja pgs 0; k; ke ds fy, l pg
vkj 'kke dk oDr mi ; Dr jgrk gA
- 'kjkc o vll; eknd i nkFk l si jgst dja
- /khesurhktkal sgrk l kfgr u gka
- bl fo'okl dsl kfk 0; k; ke dh 'kj vkr
dja fd vki t Yn gh fQVus l Ecl/kh
vi usy{; dks i k yskA

dN fodYi &?kj eagh dN , l s dk; z
gksr gA ftUga vatke nsus ea vPNh [k l h
'kkjhfjd dok; n gks tkrh gA gkykfd ; s
dke 0; k; ke rks ugha fQj Hkh buds tfj; s
'kjhj dh t f'k gks tkrh gA

ekuork gh ekuo dk /kez gS

Jh I jsk onkydkj

ekuork gh ekuo dk /kez gS & Bhd
ml h rjg tS svxu dk /kez gS vfxuRoA
ekuork : i /kez I s jfgr ekuo vfxuRo &
'kk; jk[k dsrV; fu%kDr vkg fu"ik.k gA
og i 'kqgh ugh i 'kqI shh i frr gA ; k dfo
xtr thus; FkkFkZgh fy [kk gA

eSeu; rk dks I jRo dh

tuuh Hkh dg I drk gA

fdUrqnuqt dks i 'kqdguk

Hkh dHkh ugh I g I drk gA

vk; Z l ekt vkg ekuo /kez

I p ekfu; sdkszer vkg etgc ugh
gS vk; Z l ektA nkuork dh pkvka I s fouy
vk I geh /kj rh dksfQj ekuork dk i h; kk
fi ykusdsfy, Hkh Hkxhj Fk : i no n; kuhn
use tgcach? kkrV; kae [kbozb/ke&xak dks
i p/kjk&/kje ij ykusdk mi Oe fd; k FKA

vk; Z l ekt ds n'k fu; e bl ds
eyk/kkj gA ; sfu; e I kollk ekuo /kez ds
n'k I ugysl # gA bueal kEinkf; drk dk
ysk Hkh ughagSA , d Hkh LFku ij 'n; kuhn
'kcn ughagS bueavk; Z l ekt dsrhl jsfu; e
ea0; oLFkk nh xbZg& 'on dk i <uk&i <uk
I c vk; kdk i je /kez gA* ; g ughadgk x; k
fd I R; kfkzdk'k ; k _Xonkfn vk; Z l ekt
'n; kuhn i Ufk* ugha gA fQj D; k gA
vk; Z l ekt\

vk; Z l ekt dsbu n'k fu; ekaea & 1-
bZoj&vfLrRo 2- bZoj & mikl uk 3-
on&fu"Bk 4- I R; &fu"Bk 5- /kekpj.k 6-

fo'o dk mi dkj & ; K Hkkouk 7-
I n@; ogkj 8- fo | k&i e 9- I okh; Hkk ; k
osnd I ektokn 10 0; f"V vkg I ef"V dk
I ello; & vkn ekuo /kez ds eyk/kkj bu
n'k I kdk I ekoSk gA ; s I Hkh I # ekuo
/kez ds ik.k gS 'kk'or vkg I kollk gA vr%
vk; Z l ekt osnd I) el fo'o/kez ; k ekuo
/kezdk i pkj I # gA

eku /kez vkg I R;

'R; * vk; Z l ekt dsfu; ekadk /kjh
gA vkg Ehk ds 5 fu; ek&l c I R; fo | k0
'bZoj I fPpnkuJnLo: i 'on I c I R;
fo | kvk* ^ I R; ds xg.k0* I c dke
/kezdk kj vFkkr I R; vkg vI R; dksfopkj
dj djus pkfg, bu iR; d e# 'R; * 'kcn
vk; k gS ft I s idV gS & I R; gh
vk; Z l ekt dk I oLo gS ml dk ik.k gA

I R; dk bruk vf/kd vlxg gksus I s
gh egf"Zusvi usi e@k xbfk dk ukEk 'R; kfkz
i idk'k j [kA i idV gSfd I R; vk; Z l ekt
dk thou ey gSvkg ; g gh ekuo /kez dh
vk/kkj f'kyk gA

eku /kez vkg on

'fon-KkuSA on dk 'kkfnd vFkZgS &
KkuA i jekRek us tc I d k j dksruk; k rHkh
geadS sjguk pkfg,] D; k djuk pkfg,] D; k
ughadjuk pkfg,] bl dsfood dsfy, vi uk
fur; Klu fn; k FKA ml Klu dk uke gS & onA

on%ku ds i kou i dk'k eagh ekuo
dks/kez vkg foKku] v/; kRe vkg Hkfrdrk]

fl Dds 'kkj djrs gS : i ; s %uk/½ ughA
bl h rjg I s tc vki dk eW; c< rks vki 'kkj vkg xHkhj cuA

ykd vlg i jykd] Hkk; vlg i "#kkfkl 0; f"V
 vlg I ef"V rFk J) k vlg eskk ds l ello;
 : i ekuo &/keZ dk jktiFk feyxkA on ds
 i dk'k eagh bZoj&tho idfr] Kku&de&
 mi kl uk /ke&vFk&dk&ek' , oa l R; &
 f'ko&l hnj~dk jgL; kfk [kysxkA j l k; u]
 Hkfrdhl tho&foKku] ouLi fr&foKku] ; K
 &foKku] ; kx&foKku] l xhr] dk0;] xf.kr]
 Hkky] [kxky] /keZ kL= ulfr'kk= vlfn
 l Hkh Kku&foKku vlg I R; fo l k; acht : i
 l son eagh on dkBz i k ; l k jkyh&
 pkoy p<k; s tkus okyk xHfk ugh g on
 thou xHfk g onka ea ekuo ng dks noh
 ukdk ver&dk vlg nouxjh dgk x; k g
 eult; tle dh JSBrk vlg I kfdrk dk jgL;
 i fo= _Xon dh bl l Dr er Nk g&
 eutk tu; l k n; a tue*

ekuo! rwekuo cuA ekuork l s; Dr
 ekuo cuA rnu dny Lo; avkn'kzkuo cu]
 oju vi uh l Urkuo dh Hkh nsh ykuoh; /
 xqkka l s; Dr cuk ft l sekuo /keZ dh ; g
 'kjkz/kjkj vfofPNuu : i l sc<rh jg on ds
 'kr&l gL= ell=ka ekuo&/keZ ds l fc[kjs
 i Msg

vlg; Zl ekt on ij djk] ijk.k vlg
 ckbfcy dh Hkfdr dkjk bku ykdj ugh
 oju-on dh mnkuk f'k{kvkadk vkpj .k dh
 Hkk"kk ndj ykuo&/keZ dh vo#) jkg
 [kkyrk g vlg; Zl ekt dh ekU; rk gS &
 ^vkpjghua u i uflr onk% vfkz-
 vkpj.kghu dkson Hkh i fo= ughadjr
 ekuo /keZ vlg vklrdrk

ft l 0; fDr ds l kfkl 0; ogkj dj jgs g ml dsfl j eavki dk fnekk ughaj [kk g
 rks og vki dh bPNk ds vuply 0; ogkj dS s djxk bl fy, n jk l svk'kk, ade j [k

bZoj HkfDr dh vflre QyJh g&
 pfj=A vlg pfj= dh ey gS& bZoj HkfDrA
 og i je iq "k&i je oj] og nohf/kno gh
 noRo dk] nsh xqkka dk ey mnxe gA ft l
 i dkj ty ds l ehi cBus l s 'kkyrk vlg
 vflu ds l ehi rk l sge rki dk vlfko djrs
 g os s gh bZoj dh l ehi rk Vmi kl uk l s
 gekjsthou eabZojh; xqkka dk vkk gkdj
 ge vkn'kzkuo ; k vlg; Zcu l drsgA ekuo
 ds i 'kpo dh cfy V 'kpfy / nsh ml ds
 noRo ds tkxj.k Vnsh tkxj.k }jkj ml e
 ekuork dh i fr"Bki uk gh l Pph bZoj &
 HkfDr dk i frQy gA

; gkage /; ku j [kfd on dsjktiFk
 l sbrij ftrusHkh ekuodr er&erkUrj g
 tks bZoj dk , dnsh;] [kdkken i l Un]
 f'or [kjkz vlg HkkyDdM+ekurs g os l Hkh
 ekuork ds 'k=q g ekuo&/keZ dh jkg ds
 l cl scMsj kMsgA i ki &{kek dscgkusosekuo
 ds i 'kpo dksmHkkj dj ml svf/kd l svf/kd
 i ki djusdsfy, i kR kfgr djrsgA

Li "V gSfd vlg; Zl ekt dk onk/kkfjr
 bZojokn ft l dk fu: i .k vlg; Zl ekt ds
 i Eke vlg f}rh; fu; e ea_f'k usfd; k gS&
 tksfoKku vlg rd&l Eer g tks bZoj ds
 , dUo] ml dh l o; ki drk] l oKrk] l
 oZkfDrEkk fujkdkjUo] U; k; dkfjrk ; Dr
 n; kyj vfuok; Zl deZ Qy 0; oLFkk dk
 i friknu djrk g tksbZoj HkfDr dk ykk
 fd; sg i ki dsQy l scpkuk ugh i ki deZ
 l s gh cpkuk ekurk g&, d ek= og ofnd
 bZojokn gh eut; dks'eut; *cuk l drk gA

ekuo /keZ vkJ oſnd&n'klu
 foſklu n'kluud eku; rkvka ea
 vkJ; Z ekt onkDr =ſokn&bzoj] tho vkJ
 i dfr dh fuR; rk vkJ I effor mi ; kx ds
 fl) kJr eafo'okl j [krk gA ; g 0; kogfjd
 n'klu gS tksgea; g crkrk gSfd txr-ds
 ek; e I sge txri fr dksitl r djA Hxoku-
 rks ^vdk; e~gS & v'kjhj gA ; g I Ei vkJ
 fo'o gh ekuksml fojkV-iq "k dk 'kjhj gA
 Hxoku-dh intk dk 0; kogfjd vFkZ gS &
 Hxoku-dh intk dsdY; k.kFkZvi uh {kerkvka
 dk mi ; kxA ^dpoJusg dekf.k0* vkJ
 ^deZ ; s okf/kdkj Lr0* ds vuq kj I d kJ
 dks drD; {k= ekudj ekuo gh ugh
 i kf.ek= ds I qk&l o/klu dh I k/kuk gh
 I Pph bzoy intk gA

oſnd "kMn'kluadsl ello; dh fHkfUk
 ij i yk; uokn I sijs=ſokn ds vkJ/kj ij
 vkJ; Z ekt dh eku; rk gS&

/kj rh ij I qk 'kkfur c<kvkJ

nsdj fut Je 'kfDrA

ekuork dk vFkZ ; gh gJ

vkJ gh i Hkq HkfDrAA

ekuo /keZ vkJ ¼ jki dkj½ ; K&Hkkouk
 bl h nk'kluud rko ds vkJ/kj ij
 egf'kZ us I kjs I d kJ dk midkj djuk
 vkJ; Z ekt dk er; mnas; fLFkj fd; kA ij
 I ekt fuekZk fo'o&fuekZk dk ey g&
 0; fDr&fuekZkA 'kjhfjd vkJ vkfRed
 mlufr dk vFkZ gJ 0; fDrxr mlufr dk
 mi ; kx I kelfta mlufr dsfy; sgksrks; gh
 gSekuo&/keZdk I Ppk Lo: i A oſnd /keZds

, d Nk/k I k fNnz i ku dh ijh ckYVh dks [kkyh dj nrk gJ
 , d sgh FkkMk I k vfkkeku , d mukerk dks u"V dj nrk gA

i p egk; Kk vkJ o.kkJ e /keZ dk fofu; kx
 bl h nf"V I sgA

ekuo /keZ vkJ o.kkJ e /keZ
 o.kkJ e /keZoſnd /keZdh I cl scMh
 fo'kSkrik gA ; gh /keZ dk I exz : i gA
 jkejkT; dk o.klu djrsqg xkO ryI hnkI
 th tc fy[krsg&

o.kkJ e fut&fut /kje fujr on i Fk yksA

pyfgal nk i koſgal q[kfg]

ufgaHk;] 'kkcl u jkxA

& rks os o.kkJ e /keZ dh efgek dk
 fp=.k djrsqA

o.kkJ e&/keZ ; K&Hkkouk dk gh
 0; kogfjd Lo: i gA vkJ e&/keZ dk i kyuk
 }kjk , d 0; fDr&cāp;] xgLFk okuiLFk
 vkJ I U; kl /keZ dh I E; d~l k/kuk I svius
 0; fDrxr thou dks J'Bre-gfo cukrk gS
 vkJ o.kZ /keZ dh i kyuk ds : i eaoog bl
 fn0; gfo dksI ekt : i ; K dqM eavkgq
 djrk gA ; gh oſnd I ektokn gA
 dkyekDl Z vkJ yfuu ds I ektokn I s ; g
 fHkfUu gS ; gka0; fDr dh I Ukk vkJ LorU=rk
 dksv{kq.k j [krsgq LoPN; k gj 0; fDr }kjk
 jk"V&pruk ds pj .kka ea I oLokiZk dh
 ; kstuk gA

ekuo /keZ vkJ ; Fkk; kx; okn
 i phokn dgrk gS fdI h dks NMks ugh
 dE; fuTe dgrk gS& fdI h i j NkMks ugh
 tcfld oſnd I ektokn dgrk gS &
 ; Fkk; kx; ¼kekluq kj½ 0; ogkj djkA ; kfKd
 dks &mnkjprsk vkJ; Z dks ¼ Ei fuk vkJ
 'kfDr; ka dh jk"V ; K eafgo nsus okys dkz
 NMks ugh fdUrq^ek&keluafonUrs vi psr%

~døyk?kks Hkofr døyknit* dk Lej.k djrs
gq vI j ½vi usghfy; sthusokygj {kf=;
ds n.M dk mi ; kx dj Nkmks ughA ; g gs
osnd ; Fkk; kx; oknA

ekuo /kez vks fo | k dh of)

Lo0 yky cgknj 'kkL=h usgea, d
ukjk fn; k Fkk ~t; tokuj t; fdl ku* ij
; g v/kjk gA iwkuk jk gkuk pkfg, & t;
Kku] t; tokuj t; fdl ku* Kku dh t;
I sgh toku vks fdl ku dh t; I Ekk gA
ckā.k dh t; I sgh {kf=; vks os; dh t;
I flufgr gA vk; Z ekt Lo: ir% ckā.k
I xBu* gA on ipkj vFkok I nKku i k
vks vKku uk'k gh ml dk e[; dj.kh; dÙk;
gs'xk; =h ell-* vk; Ztukadk xq ell= bl hfy,
gsfd bl esi kq s i k ds l Hkoukadsfy,
I nef) i nku djusdh i Fkk dh xbzgA

ekuo /kez vks I okn; Hkkouk
vi uh gh mlufr ea l UrV u jgdj
I cdh mlufr ea vi uh mlufr I e>us ds
vkn'k }jk ekuo vks ekuo I ekt vFkok
0; f"V vks I ef"V ds l effor fodkl vks
fuekjk dh ; g i wkz ; kstuk vk; Z ekt gh
fo'o dks nrk gA dE; fuTe ea 0; fDr dh
LorU=rk dk xyk ?kkV fn; k x; k gS rks
i pthokn ½vefjdlkz ea 0; fDr dks vR; f/kd
LorU=rk gA osnd I KE; okn ea vi uh gh
mlufr ea l UrV u jg I cdh mlufr ea
vi uh mlufr I e>us vks I kektd
I ofgrdkjh fu; ek ea i jrl=rk dk Lof.k
fI) klr gA ekuo&/kez dh ; g dth
vk; Z ekt dsuoavks n'koafu; e dk I kj
I qki gA

& ekuo /kezfood I sl kkkj

* y{kld dk ckā.k I xBu I s vks'k; fo}ku~0; fDr; k dk I xBu gkuk gSD; k d vk; Z
Lok/; k; 'khy o fo}ku~gkrs gA
& I Ei knd

jpu, a vke=r gs

jpu] if=dk ds mÍs; dks/; ku ea j [krs gq I f{klr] I t i "V vks I ekt ea
I dkjkRed i fjozu ykusdsms; dks/; ku ea j [k dj fy[kh x; h gkA on] mi fu"kn]
n'klu] ckā.k xÙFk] I # xÙFk] egki # "kadh thouh vklfn dsvk/kj i j 500 I s1500 'kCnka
dh jpu, a& y{kld cfork] i x] thofu; kavlfn vi uh ey jpu, aVkb i djkdj ; k Li "V
v{kjka LogLr fyf[kr I Ei knd dsuke I sfueui rsij Øfrno 10 fgUlh QkUV esb&esy I s
Hkst usdk d"V djA jpu dksLohdr ; k vLohdr djusdk vf/kdkj I Ei knd dk gA I kFkk
dh foÙkh; I hekvkdsdkj .k dkbz i kfj Jfed nuk I Ekk ughagkska

d".k dkUr osnd 'kkL=h
i kV c& I 0 & 67 tho i hovvk
nqj knu&248001

Email: kkavidik@gmail.com

vgdkjh fdl h ds i k tkus dks r\$ kj ughA
vks Økskh ds i k dkbz vkus dks r\$ kj ughA vgdkj vks Øksk nkuka I s cpA

R; kx i n̄d Hkkxsks

rs R; Drs Hk^t hFkk% AA
 ; t⁰ v0 40] e0 1AA
 ml h b^z oj ds fn; s g^q i nkFkk dk
 R; kx i n̄d Hkkx dj kA
 , d Fkk jktk cM^s ifjJe I s jkT;
 djrk FkkA cgr /; ku j [krk Fk iztk dk]
 i jUrq/; ku djrsqg og Fkd tkrk FkkA vJr
 ean[kh gkdj og vi usx# dsikl x; k] tks
 , d ou e^o{k ds uhps fuokl djrk FkkA
 muds i kl tkxj cksy^k & ^x#no! e^o bl
 jkT; ds >vka l } bl dh I eL; kvka l }
 bl dh my>uka l s n[kh gks x; k g^A, d
 I eL; k dks gy djrk g^q rks n^l jh vkdj
 [kM^t gks tkrh g^A n^l jh dks l y>krk gw^r
 rhl jh fur; ub^z my>u] fur; u; s>xMA e^o
 rksn[kh gksx; k g^o bl thou l } D; k d: l**
 x#no usdgk & ^jktu!, h ckr g^s
 rksNkM+nsbl jkT; dks*
 jktk usdgk & ^ds sNkM NkM+nsus
 l sbl dh I eL; k, al y> ugha tk; xhA l c
 dN frrj&fcrj gks tk; xkA vjkt drk Q^S
 tk; xh pgqvkjA**
 x# usdgk & ^cgr vPNk vi usi
 dksjkT; nsnsvk^g rwejsikl vkdj jg t^l s
 e^oj grk g^A o^g sgh fuf' plr gkdj A**
 jktk usdgk & ^i jUrq ejk i^g rks
 vHk Nk^t k&l k cPpk g^g og bl Hkkj dksd^g s
 l Hkkj l drk g^A**
 x#no usdgk & ^cgr vPNk rks
 fQj rwvi uk jkT; e^os ns n^l e^o pyk^A xk
 jkT; dks*
 cgr l sykx l kprsg^g & gefdl h dh vko'; drk ugha g^A
 t: jr ds l e; tc dk^b ughafeyrk^g rks l e> evkrk g^g fd ge xyr l kprsfkA

Lokeh /ke^zju i fjokt d
 jktk usdgk & ^; g e^osLohdkj g^A**
 x#no us dgk & ^rks gkFk ea i ku
 ydj l dYi djA l kjk jkT; e^osnku dj n^l**
 jktk us, d k gh fd; k gkFk ea ty
 ydj dgk &
 j?kdy jhr ; gh pyh vkbz
 i k tk; a ij opu u tkbAA vkJ Hkh
 plnz Vj^g l jt Vj^g Vj^g txr~0; ogkjA
 l R; opu gfj' plnzdh dk^b zu Vkyu gkjA**
 , d sokD; ckydj mB dj py i M^A
 x# usi t^l & 'vc dgk atkrsgk^g*
 jktk usdgk & ^dks l s dN #i ; k
 ydj fd l h n^l js n^l k dks tkA^A ogka
 0; ki kj djdsthou 0; rhr d: akA**
 x# usdgk rsgq dgk & ^jkt; e^osns
 fn; k rks dks Hkh ejk gks x; kA vc ml i j
 rjk vf/kdkj D; k g^A**
 jktk usf l j >dkaj dgk ^okLro ea
 dk^b vf/kdkj ugha jkT; eae^oyk^g/dj ugha
 tkrk g^A
 x# usi t^l & ^rksQj vc D; k djsxk^g**
 jktk cksy^k & ^dgha tkdj uk^b dj
 d: akA**
 x# cksy^k & ^; fn uk^b djh gh djuh gs
 rksejh gh dj yA bruk cM^t jkT; gSej si kl
 ml s pykus ds fy, fd l h u fd l h dks rks
 j [uk gh i M^A rwgh ; g dke dj e^o
 l od dh vko'; drk g^g r^os l ok dhA cky
 ; g dke djsxk^g**
 jktk us l kprsg^g m^l k j fn; k &
 ^d: ak egkjktA**
 jktk us l kprsg^g m^l k j fn; k &
 ^d: ak egkjktA**

cgr l sykx l kprsg^g & gefdl h dh vko'; drk ugha g^A
 t: jr ds l e; tc dk^b ughafeyrk^g rks l e> evkrk g^g fd ge xyr l kprsfkA

x# ckyk & rks tkvks vkt I srwejk
 I od cu dj jg jkT; dh 0; oLFkk djA n[ck
 dghadN Hkh rjk ughA Hkyk gkscjk gk gkf
 gk ykHk gks I c ejk gksxkA rpsdoy oru
 feyxxkA**

jtk us bl ckr dks Lohdkj dj
 fy; kA okfi I vkdj jkT; pykus yxkA dbz
 ekl dsckn xq th usjkT; eavkdj i Nk &
 ^dgks Hkkb] vc bl jkT; dks pykuk dS k
 yxrk gS vc Hkh D; I k n[ck gksx, gk vc
 Hkh D; k thou I dV e; irhr gksk gk**

jtk us dgk & ^ ughaegkjkt! vc
 bl eejk D; k gk e[ksukdjh djrk gk i jh
 b[ekunkjh I \$ /; ku I \$ i fjJe I sgj dk; Zdks
 djrk gk vks fQj jkr dksfuf' plr gkdj
 I kstkrk gk**

rks I qks Hkkb] ; g gS og I k/ku]

ft I dks vi ukusds i 'pkr~eu[; deZdjrk
 gyk Hkh ml esfylr ughagkskA Qd rk ugh
 R; kxi o[; I Hkh dk; Z djrk gk HkkxkA dks
 Hkkxk gS vi us vki dks Lokeh u I e>k
 I od I e>kA ; g I c dN rfgkjk gS ugha
 ml h i Hkqdk fm; k gyk gk r[p doy dr];
 i kyu djusdsfy, vk; sgksbl I d kj eamI s
 i wldjksvkj pystkvkA

nju; ka eajgrk gk
 nju; k dk rycxkj ugha gk
 ctkj I s xqtj jgk gk
 ij [kjhnkj ugha gkAA
 ryi h tx ea; ijgh ; ij l uk e[ek elghA
 [krh ?kh vks ry fur fQj Hkh fpduh ukghAA
 vks Hkh
 ejk e[eadN ugh tksdN gS c rkjA
 rjk r[dks I k[rsD; k ykxr gS ekjAA

xhr

/ko pkfku
 ngjknw

ri kou eavkdj] i je 'kkflr geafeyhA
 dk; kdYi gyk gekjkj jkskA I seDr geafeyh AA
 eu eaHkj jgh mPprk] n[ck 'kky ds r#A
 ân; epydj dg jgk e[Hkh I k/kuk d: AA
 vks; thou jgs I nk , \$ h f'k{k feyh AA1AA
 bl rikou eavkdj] i je 'kkflr geafeyhA
 x# fouknth dh ij.kk tks jgk geafn[kk, xhA
 ri LFkyh dh fn0; Hkkouk] thou I Qy cuk, xhAA
 I ok dh ejr gse/k ftudh eerk geafeyhAA2AA
 bl rikou eavkdj] i je 'kkflr geafeyhA
 Hkkb] cgu I c jgs i e I \$ cmk e/kj 0; ogkj fd; kA
 feydj ; kxkH; kI fd; kI feydj e[kBpkj fd; kAA
 ; K I qak I sgq I qkfl r] I Pph 'kfpk geafeyh AA3AA
 bl rikou eavkdj] i je 'kkflr geafeyhA

ngfliketuh ykskA dh , d fo'kkrk & os n[jka dh i z k k dHkh ughadjrA
 uez ykskA dh , d [kch & os n[jka dh funk dHkh ughadjrA

vks.e-

oſnd I k/ku vkJe rikou] nqjknw dk i kp fnol h; "kjnRl o g'kklykl i ožl I Ei Uu
I koħf'kd I Hkk ds i zkku Lokeh vk; b'sk th I Eekfur
_f"k HkDr p.Mh i t kn 'kekz Hkh I Eekfur

b- ie i dk'k 'kekz I fpo

oſnd I k/ku vkJe] rikou] ukyki kuħ] nqjknw dk 5 fnol h; "kjnRl o 8 vDrčj I s 12 vDrčj] 2014 rd g'kklykl i ožl I Ei Uu gvkA "kjnRl o ea i kpka fnu Lokeh fn0; kuhn I jLorh th ds i f"k.k ea i kr%500 cts l s6%00 rd ; kx I k/kuk dh tkrh jghA ; kx I k/kuk dsk"pkr i kr%6%0 cts 8%5 cts rd vuđ ; K ofn; ka ea ; K gksk jgk ftl ds lk"pkr i kf.kuh dU; k xq dgy egkfo | ky;] okjk.kl h dh vkpk; kZ fi z dk "kkL=h rFkk Mk- uflurk "kkL=h vkfn on fonqħ vpkp; k/kad s i opu , oa Jh fnušk i ffkd rFkk i a l R; i ky l jy vkfn fo[; kr vk; Z Hktuki n"kdli /kez/ eh cfguka o xa dgy , oa fo | ky; h cPpkA ds Hktu vkfn gksjgA 8 I s 11 vDrčj] 2014 rd pkj fnu vijkug 3-30 cts l s ; K vkJHk gkdj I k; a 6-30 cts rd dk; Øe pyrk jgk ftl ea ; K ds vuļrj Hktu , oa i opukadk dk; Øe I Ei Uu fd; k tkrk jgkA I k; aHktustuki jkUr jkf= 8-30 cts l s, d ?k. Vs dsfy, Hktu o i opu dk dk; Øe Hkh J) k o oſnd fo'k; ka i j fopkj o nf'Vi kr dj mħġa thou ea /kj.k djud dh Hkkouk I s I Ei Uu gksk jgk ftl ea vkJe i /kj.s qg I k/kd I kRl kg Hkkx yrsjgA 11 vDrčj dks jkf= dsvk; kst u eaHktu I d; k dk vk; kst u gvk ftl ea Jh fnušk i ffkd usJh I R; i ky i ffkd th ds vuđ Hktukadks vuBsvuňkt

ea i tħrif dj /kez/ fe; ka dks vkd. B rlr fd; KA ; K dh i wkkbfr , oal eki u I ekjkg jfookj 12 vDrčj] 2014 dksgvkA bl fnu i kp ; K ofn; ka eavusd I i Ruħd ; tekuka , oa; K i se; kausJ) ki ožl ?kr , oal kdY; dh vkgħfr; kanharFkk ; K dscgek , oav/; {k Lokeh fn0; kuhn I jLorh , oa okjk.kl h I s i /kj.h i fl) on fonqħ Mħ- i Knħoh o eskk nħoh dh ; kX; f"k'; k , oa i kf.kuh dU; k xq dgy dh vpkp; kZ Mk- uflurk "kkL=h I s vk"ħokħ i kħr fd; ka

"kjnRl o dk ea ; vkd'kZ k I koħf'kd vk; Zi frfuf/k I Hkk ubZfnYyh ds i zkku Lokeh vk; b'sk th dk vflkuunu dk dk; Øe Fkk tks I eki u fnol 12 vDrčj 2014 dksl Ei Uu gvkA vkJe dsfo"kky gky eavk; kstr bl Hk0; dk; Øe eansk Hkj I s i /kj.s vk; Z clu/kv k Lfkkuh; ukxfj dka , oa x. kekU; 0; fDr; ka dh cMh I a ; k ea mi fLFkfr eaLokeh th dks, d vflkuunu i = Hk/ fd; k x; k ftl dk okpu vkJe ds ; "kLoh ea h Jh i e i dk"k "kekz th usfd; ka bl I s i ožl Lokeh th dk vkJe ds I Hkh vf/kdkfj ; ka, oavusd x. kekU; 0; fDr; ka}kj k i qlk ekyk; a vfiż dj Lokxr , oa I Eeku fd; ka vi us0; k[; ku eaLokeh vk; b'sk th us vflkuunu ds fy, /kU; okn fd; k vkJ dgħi fd Hkfo'; eaog vk; Zi ekt dh ftruh I ok dj i k; kso djkx og vki dsbl vflkuunu

euf; I ef) għus i j Qayuk rks tkurk għi j u p'll ku għus i j fl d'Mek u għaqda tkurkA bl fy, u p'll ku għus i j nq'k għix tkurk għi

dk ejh vkj I sd'r Krk i^oz i frnku gkskA
 mlgkus vius i^oz oDrk vpkp; Z vkJ'h'k
 n"lukpk; Z ds ml dFku dk I eFku fd; k
 ft I eamlgkusdgk Fkk fd tc ge I c ykskA
 dksvk; Zcuk yxsrsksd. olurksfo"oek; b~dk
 y{; ijk gks tk; skA mlgkusdgk fd osnd
 /keZR; kx okn dsfl) kJr ij [Mlt gsu fd
 Hkksokn i ja ek{k dsfy, geaviuh I eLr
 I q[k I fo/kkvavkj ekj dksR; kx dj I k/kuk
 djuh gkskA mlgkusdgk fd foKku dsft I
 vko'dkj I seuq; rk dk Hkyk u gksog fd I
 dke dh gsk gea 0; f'V vkJ I ef'V dks
 I e>uk gkskA mlgkusdgk fd gea! Qyrk
 rc feysh tc ge osnd I Ldfr dsvuq kj
 vkpj.k dj A Lokeh n; kuhn dh ppkj dj
 mlgkusdgk fd mlgkusgekj sl keuscgr cMlt
 , tsMk j [k fn; k fd geafo"o dk mi dkj
 vkJ dY; k.k djuk gA Lokehth usvfga k dh
 ppkj dj dgk fd bl dks thou ea /kj.k
 djuk gkskA gea nijka dh mlufr ea gh
 viuh mlufr I e>uh gA mlgkus I ekt ea
 , drk dk; kae l o Eefr o I okzefr dh
 vko"; drk crkbz vkJ dgk fd gea vius
 I xBu dksplr vkJ nq Lr djuk gA vk; Z
 I ekt , d gkj usk , d gkj bl i^odkj dh
 ekak I c txg mBuh pkfj; A Lokehth ds
 lk"pkr ngjknw ds , d o; ks) egkeuk]
 onHkDr] bZoj HkDr] /kekRek] xkHkDr]
 i k.khek= ds ifr fe= nf'V j [kus oky]
 xqkxkgd] iq 'kkFkh] fouez Lohkko] vk; Z
 I ekt ds ieh , oa fgrskh] fujUjr
 Lok/; k; jr] I R; kuokkeli] ; kx , oa ; K ieh
 rFkk vius vkoj.k I s vk; Z I ekt vkJ on
 i pkj djus okys I R; fu'B Jh p.Mh i kn

"kekZ eexkbZ th dk Hkh vftkuunu fd; k
 x; kA bl vol j i j mlga "kky vkskldj]
 i qj ekyk; aiguk dj rFkk vftkuunu i = Hk/
 djds d'r Krk o^oz vftkuunu fd; k x; kA
 vius I Ecksku ea Jh p.Mhi i kn "kekZ us
 vkJ e ds i nkf/kdkfj ; ka dk /kU; okn fd; k
 vkJ vius I Lej.k I qk; A vk; kstu dks
 Lokeh fn0; kuhn] vpkp; Z vkJ'h'k n"lukpk;]
 Mk- ufnrk "kkL=h] Mk- /kuat; vpkp;]
 vpkp; kZ Mk- vbu i wkJ vk; Z i frfuf/k I Hkk
 mRrjk[k.M ds i zku Jh on i^odk"k xdrk us
 Hkh I Eckskr fd; kA Mk- /kuat; vk; Z usdgk
 fd vkJZ I Ldr f"k{k i zkyh cpsxh rHkh on
 Hkh cpskA Mk- ufnrk "kkL=h usdgk fd ns'k
 ea vk; Ro dks tkrx r djus ds fy, onka dk
 fnx&fnxUlr ipkj dj A bl mis'; dh i frz
 ds fy, gh bl i^odkj ds "kjnI o vkn
 vk; kstu fd, tkrsgA mlgkusifl) I Ldr
 "ykd ^viT; k ; = i wt; Urk dks i Lr dj
 dgk fd ft I ns'k o I ekt ea viT; ka dks
 I Eeku feyrk gsvkJ i T; ka dks I Eeku ugha
 feyrk ogka nHkZk eR; q vkJ Hk; 0; klr gks
 tkrk gA ; g dk; Øe i^okqg 10 cts I s
 vijkUg 2 cts rd fujUjr 4 ?k/s pyk
 ft I dh "kkLkk ns[krsgh curh FkhA Jh fnu'sk
 iffkfd th ds ns'kkfDr ds 3 xhrka dh
 I eflor : lk I s i Lrfr I s vk; Z turk
 HkkofHkkj gks xbz vkJ I kjk okrkoj.k jkekp
 I s Hk jij gks x; kA vk; kstu ea vkJ e
 ds i zku Jh n"lku djk vfxugks=h , oae=h Jh
 i e i^odk"k "kekZ th usvusd tkudkfj; kansus
 ds I kFk ?kksk.kk; aHkh dha mlgkusri kou ea
 fd; stk jgsfodkl dk; kqd; r%fuelZ kk/khu
 ^egkRek i Hkq vkfJr I RI ax Hkou** , oa

I Qyrk dsckn vftkuunu vkJ vi Qyrk dsckn mnkl gksk] LokHkkfod gsk
 ijrq; fn I c dN bZoj dk eku dj dj rks nkska I scp I drs gA

“**roko**ou vkj k^h; /k^e ffpfdRl ky; **
 vlfn I s voxr djk; kA bu dk; k^h dks i w^k
 djusdsfy, mlugk^haus/ke^h eh cU/k^hkadkse^h
 gLr I scM^h /kujkf^h; ka nku nsus dh vi hy
 dh ftI I s; g dk; Z i w^kgks I davkj^h vkJe
 dh xfrfot^h; ka l pk: o i **kkko**“kkyh : lk I s
 I Ei lu gksj jgA

vk; kstu ds i Eke fnu 8 vDrcj] 2014 dks ofnd I k/ku vkJe] rikou }kjk I pkfyr rikou fo | k fudru] ukyki kuh tflu; j gkbLd^h dk okf'kd mRl o I Ei lu gyk ftI eaJh plnzx^h foØe] ed[; okM^h ulxfjd I j{k^h ed[; vfrffk FkA ed[; vfrffk }kjk nhi i^htoyu ,oa fo | ky; dh ,d Nk=k }kjk I jLorh olunuk dsxku I sokf'kd mRl o dk “**kkkj EHk** gykA Lokxr xku fo | ky; dh Nk=kvkausfey dj i^h fd; k ftI ds lk”pkr~fo | ky; dh i^hpk; k^h Jherh m'kk ush }kjk ed[; vfrffk o I Hkh vfrffk; dk Lokxr dj /kU; okn fd; k x; kA mlugk^haus dgk fd cPpk^h dh u^hrd] ekufi d rFkk vkfRed mlufr djuk f"k{k^h dk mnas"; gA fo | ky; ds cPpk^h us vusd j^hakj^h] jkpd] vkd'kd] I kfUod] i **kkko**“kkyh ,oa i^h dk; Øe i^h fd; s ftue^h yst; e uR;] xk; =h ell= dk fgUnh i | kui^hpk^h I fgr I kefgd i kB] cPpk^h] kjk fgUnh dforkv^hadh I jkguh; i^hlrfr; k^h fo | ky; dh Nk=k^h o cM^h d{k^hv^hadh Nk=kvka}kjk vusd i^hdkj ds , dy o I kefgd uR;] Hkxoku c^h ds thou I s I Ecfl/kr vfg^h k dh f"k{k^h nsus oky^h i **kkko**i w^kzukVd] d00kkyh vlfn i^hek FkA bu dk; b^hekadh ed[; vfrffk I fgr I Hkh n"kdka us I jkguk dhA vk; kstu e^h ed[; vfrffk] vkJe ds i^hku Jh n"ku yky vfxugk^h] I fpo Jh ba i^h e i^hdk”k “kekZusNk= Nk=kvka dks i^h Ldkj Hkh forfjr fd; A ed[; vfrffk

Jh plnzx^h fod^h usvi usmne^hku eacPpk^h ds I **kkko**“kkyh i^hlrfr; ka ds fy, mudh o mudsf"kf{kdkv^hadh i^hkd k dh vks vi usijd fopkj i^hlrfr fd, A

“**kjn**ll o ds n^h js fnu dk ed[; vkd'k^h efgyk I Eesyu Fkk ftI dk fo^h; Fkk & **ukjh** Lox^h dk }kjk gS ; k ujd dkl** I Eesyu e^hvi usfopkj i^hlrfr djrs gq Jherh eatwukj^h usdgk fd ; t^h ds vu^h kj tks 0; fDr vkrE guu djrk gSog vI j dgykrk gA ; g vI j yks , s syksdk^h e^hjgrs gS t^hgka?kkj vU/kdkj vks n^h k Hkh g^h g^h mlugk^haus dgk fd t^hgka I f^h gksk gS ml s Lox^h vks t^hgka n^h k gksk gSog LFkk^h i^h jd dgykrk gA fonqkh oDrk us ukjh ds rhu : i^hka dh ppk^h dj mu i^h foLrkj I s i^hdk”k Mkyk vks i^hf=; ka dks Lox^h dk }kjk crk; kA nks kLFk^h dU; k xq d^hy] ngjkn^h dh fonqkh vpk; k^h M^h- vUui w^k us vi us I Eck^hku eadgk fd I cdh i^htk ds; k^h; gksus ds dks .k L=h dks efgyk dgk tkrk gA mlugk^haus dgk fd ukjh dksujd dk }kjk crkus okys Lo; a ujd e^h gA ukjh I Eesyu dks fonqkh Jherh I jkst vk; k^h M^h- Jherh I f^hknk I ksydh] Jherh g'k^hpkoyk vlfn cfguk^hausHkh I Eck^h/kr fd; kA ukjh I Eesyu dh v/; {kk vpk; k^hfi z dks “k^hL=h usdgk fd ; fn ukjh ujd dk }kjk gksrksfQj ml }kjk I s tksyks tk jgsg^hog dks yks gA mlugk^haus dgk fd ukjh ujd dk }kjk ugha gA fonqkh fi z dks “k^hL=h usdgk fd I t^hdr 0; kdj .k ds x^hIFk dlf"kd^h e^h^dU; k 'kksd% dk okLrfod vFk^h ^vfo | k 'kksd% gA vk; kstu dk d^hky I pkyu ekrk Jherh I j^hUnz vj kM^h usfd; kA I Eesyu dse/; e^hJherh ehuk^h th I fgr vusd cfguk^hadsI p/kj Hkt u Hkh gq A

“**kjn**ll o ds rhl js fnu “k^hdkj 10

vDnɔj dk e[; vkl"klk rikou vkJe I s
 yxHkx 4 fdeh nj i gkfM+ ka ea fLFkr
 rikou rd dh "kkkk ; k=k vkJ ogka RI &
 dk vk; kstu FkkA ; gka I jE;] "kkUr]
 vkJ; kfRed o inlk. k jfgr okrkoj.k ea
 dfork] xhr] Hktu] i opu , oeku I lkuk
 vkn dk; Øe gq A ikf.kuh dU; k xq dgy
 dh cgeplkj.f.k; ka ds I eor xk; u ds ckn
 i fl) Hktu n'skd Jh fnušk iffkd th ds
 I ej o gn; dksvkufUnr djusokysHktu
 gq A , d Hktu Fkk & ^I ejt cu nj fd; k
 ft I us i ki ka dk ?kkj vU/kj k] oks no
 n; kulu ejk** cgj i lln fd; k x; kA
 Lokeh fn0; kulu th usvi usv/; {kh; Hkk'k.k
 eadgk fd ge tglacBsgs; g /kfebd LFku
 gs tksfd ; kx o /; ku I lkuk dk n'sk dk
 I okre LFku gA vrhr ea ; gka Lokeh
 ; kx"ojkuUn I jLorth] egkRek vkuln Lokeh
 I jLorth] i HkqvkJr th egkjkt vkn vuđ
 egkRekvkaus; kx I lkuk djdsvkRe dY; k.k
 fd; k gA mlgkausnk"ktud vUnkt eadgk fd
 ; gka [kmso{k ekuka ; g dg jgsgsfd gekjh
 rjg I svki Hkh ekou o "kkUr jg dj n'skk
 rfga vfpUR; ykk o vkuln gkskA ; gka
 yxHkx 150 ykska us dN I e; rd ekou
 jgdj vkrRe fpUru fd; k vkJ "kkUr i kB I s
 bl I = dk vol ku gykA

mRl o ds prFk fnu "kfuokj 11
 vDnɔj dks vkp; Z vkJ kh'k n"klkp; Z ds
 I pkyu ea vk; Z ; pk I Eesyu gyk ft I dk
 fo'k; Fkk fd ^on gh bZojh; Kku D; ka
 gA** bl vk; kstu eari kou fo | k fudru]
 ukyki kuh rFkk jktdh; bUvj dkyst]
 ukyki kuh dsfo | kfFkz kauscM+ I ; k eaHkx
 fy; kA vkp; Z vkJ kh'k us dgk fd tc ge
 dkbl ; U= vkn [kjhnrs gA rks ges ml dk
 mi ; kx djus dh fof/k crkbz tkrh gA bl h

i zkj I sbZoj us I dkj cukdj vkJ euq; ka
 dks mRi luu djds thou dks I pk: : lk I s
 pykusdsfy, pkj _f'k; kadksoskadk Kku
 fn; k FkkA mlgkaus i 'ukskj "kSyh eaf0 | kfFkz ka
 I si'z u i Naft I I s; g fl) gyk fd I dkj ea
 , s k dkbl Kku ugha gS tks oska ea u gka
 mlgkaus dgk fd lo; a osok.kh oska dh
 mRi frr bZoj I s crkrh gA xq dgy i kskk
 ngjknw dscapkj vuđ usHkh I Eesyu ea
 vi us i Hkko"kkyh I kjxfhkz fopkj i Lr
 fd; A mlgkaus dgk fd bZoj us I f'V dh
 vkn eapkj +f'k; kadsvU%dj .k ea_Xon]
 ; tph] I keon vkJ vFkobn dk Kku Hkk'kk
 I fgr i zV fd; k FkkA nks kLFkyh dU; k
 xq dgy dh Nk=k nhflr vk; kZ us dgk fd
 i R; {k vupku vkJ vklr i ek. kkal sfld h Hkh
 i {k dks fl) fd; k tkrk gA gekjs on]
 mi fu'kn , oan"klu eardz wzd "kCnkaeaonka
 dks bZoj i nuk dgk x; k gS ft I s fl)
 gksk gSfd on bZojh; Kku gA rikou fo | k
 fudru dh d{k 5 dh Nk=k ruqcky us
 vi us i Hkko"kkyh I Ecksku ea dgk fd on
 I cl s i gkuk /kez xbfk gA I dkj dh I c
 fo | k; a oska I s fudyh gA mlgkaus dgk fd
 osnd dky eaf0"o ds I Hkh yks bZoj ds
 fujdkj lo: lk dks ekurs Fks vkJ ogh bl
 I f'V vkJ Kku foKku dk vkJ gA
 I Eesyu ea xq dgy i kskk ds vkp; Z Mk-
 /kuat; usikp dI kSv; kacrkba vkJ dgk fd
 oska dk Kku bu I Hkh dI kSv; ka ij [kjk
 mrjrk gA i gyh dI kSv] on dh I Hkh
 ekj; rk; a, oafI) kUr I R; gS dkbl vI R; o
 feF; k fl) kUr oskaeughagA nijh dI kSv]
 onkadk Kku I f'V Øe dsvuq lk o vuply
 gSi frdy ughA rhl jh dI kSv] on dk Kku

I Hkh v{k'kz xUFkkadsvuq lk gh ughagSvfir q
ml dk v{k/kkj o eiy Hkh gA ; g foKku l sHkh
i k{kr gA pk{kh dI k{h] onk{dk Kku gekjh
vkRek ds vuqy gA bl ds mnkgj .k Hkh
fo}ku vkpk; Z us fn, A ikpoh dI k{h] onka
dk Kku v{kB i R; {kfn i zek. kka l sfl) gA
; p{k l Eesyu dsizkuk v{kpk; Z v{k"kh'k th us
dgk fd on dk Kku l f'V dh v{kfn ea
euq; k{dksfeyk gksusl s; g b{ojh; gA vU;
Kku ckn ea vuq fo}kuka o ; q{kq 'kka l s
feysftueabfrgkl Hkj k i M{t g{tcfld onka
ea bfrgkl ugha gA m{lgkus dgk fd ftl

i t{rd ea bfrgkl gksk og l cl s i jkuh
i t{rd ughagksI drhA m{lgkus v{kxs dgk fd
b{ojh; i t{rd ; k Kku dh i R; d ckr
foKku dh i k{dk gksrh g{fojk{kh ughA on gh
bl dI k{h] ij [kjsmrjrsgA l eki u djrs
gq m{lgkus dgk fd ; | fi l Hkh xtUFkkad
vPNh ckrsga ijUrqb{ojh; Kku d{o y on
gh gA ; p{k l Eesyu dksMk-foukn d{ekj "kekz
us Hkh l Eckf{kr fd; kA v{kJe ds
i nkf/kdkfj; ka us v{k; kst u ea Hkkx yus okys
l Hkh clu/kv{ka dk /kU; okn fd; kA

'kjnRl o ea i klr nkunkrkvka dh l ph

O-I - uke	Lfkk	/kujkf'k	38- Jh I R; b{nz ryolj	tkylkj	1000@&
1- Jherh ixfr d{ekj	fnYh	9000@&	39- Jh 'k{dkr pM<k	fnYh	1000@&
2- Jherh l ato pM<k th	y{ik; kuk	1100@&	40- Jh vfer xks y	fnYh	10000@&
3- Jh l j{bnj VMu	y{ik; kuk	1000@&	41- Jhefr dfork xks y	fnYh	10000@&
4- Jherh l qnj 'k{dkr pM<k	fnYh	5001@&	42- Jh yfyr xks y	fnYh	10000@&
5- Jh v{kRe i zdk'k v{k; Z	y{ik; kuk	1100@&	43- Jh v'k{dk d{ekj	fnYh	10000@&
6- Jh on fiz ployk	y{ik; kuk	1100@&	44- Jhefr jpuk xks y	fnYh	10000@&
7- v{k; Z l ekt efnj	y{ik; kuk	1100@&	45- Jhefr fot; y{eh	fnYh	1100@&
8- Jhefr Lugyrk	fnYh	1100@&	46- Jhefr g"kl ployk	c{kylj	11000@&
9- Jh jes{k plmz th	ubZfnYh	1200@&	47- Jh _f{kiky	i atlc	1100@&
10- x{rnku		1660@&	48- Jh Kluplnz v{jkl{lk		1000@&
11- Jh v: .k vxoky	Ojhnkckn	1000@&	49- Jh vt{p no Jm{k	v{kjkl; /k{e grq	5000@&
12- Jh d{s{k'k plmz x{rpk		1100@&	50- Jh nh{ d{ekj vxoky	v{kjkl	5000@&
13- Jh 'k{dkr v{kFk x{rpk		1100@&	51- Jh fot; jkor 'k{elj	r{ikou ukyki kuh	1111@&
14- v{kpk; Z g{f fl g Hkj rh	vlxjkl	1000@&	52- Jhefr d{kvr n{lk	i kuhir gfj; k.lk	3100@&
15- Jh n'k{d d{ekj d{pljstk		9600@&	53- Jh , l-i{k fl g{f x{klyk grq	ngjknw	1000@&
16- Jh vfuy Hkkv; k RI x Hkou{z	pMh{x<+	1100@&	54- Jh fodkl cByk	gfj; k.lk	5100@&
17- Jh jkt{sk Hkkv; k	pMh{x<+	1000@&	55- Jh uln fd'k{lk v{jkl{lk	fnYh	1100@&
18- Jhefr l jkt{ v{k; kz		5100@&	56- Jh jktho d{ekj	ngjknw	1100@&
19- Jh Vh-l f l in{tk	ubZfnYh	1100@&	57- Jhefr l j{bnj v{jkl{lk	; Knku	2100@&
20- Jh eukst d{ekj l jnkuk	uks Mk	1100@&	58- Jhefr fdju egrk	fnYh	21000@&
21- Jh v{kj-v{kj- 'k{elj	uks Mk	1100@&	59- Jhefr uj{b{z cccj	r{ikou v{kjkl	2100@&
22- Jh I R; b{nz ryolj	tkylkj	1000@&	60- Jhefr ektr y{hyofr	ukyki kuh	1100@&
23- Jhefr 'k{dkr pM<k	fnYh	1000@&	61- eks 'k{fgn o{yMj		1000@&
24- Jh vfer xks y	fnYh	10000@&	62- Jh i e i zdk'k 'k{elj	r{ikou v{kjkl; /k{e	5000@&
25- Jhefr dfork xks y	fnYh	10000@&	63- Jh ; lks{k plmz e{tqy	fnYh	51000@&
26- Jh yfyr xks y	fnYh	10000@&	64- Jh v{k{Mk x{rpk; K'kryk	uks Mk	15000@&
27- Jh v'k{dk d{ekj	fnYh	10000@&	65- Lokeh fn{; k{lnu l jLorh		
28- Jhefr jpuk xks y	fnYh	10000@&	66- Jh fot; elgu l pnok	gfj }kj	10001@&
29- Jhefr fot; y{eh	fnYh	1100@&	67- Jh /k{b{z elgu	ngjknw	21000@&
30- Jhefr g"kl ployk	c{kylj	11000@&	68- Jh I R; i ky fl g	2100@&	
31- Jh _f{kiky	i atlc	1100@&	69- Jh oni ky fl g	gfj }kj	1000@&
32- Jh Kluplnz v{jkl{lk		1000@&	70- Jh d".k{ elv{k	ngjknw	3100@&
33- Jh vt{p no Jm{k	vlxjkl; /k{e grq	5000@&	71- Jh nh{ d{ekj	5000@&	1000@&
34- Jh I R; k ok/kok		2100@&	72- fo{fklu nkunkrkvka }kj		
35- Jh v{k{dkj fl g ,oa	ngjknw	2100@&	7# 1000@& l s de{z nh xbZ /kujkf'k		132151@&
Jhefr txofr th		3100@&			
Jhefr l akrk dyk th		1100@&			
Jh v{kj-v{kj- 'k{elj	uks Mk				

v&nu | s thou nku

Hkkjr l jdkj us 1994 ea ekuo v&nu i R; kjk .k vf/kfu; e i kfj r fd; k ft l dsQyLo: i efLr'dh; eR; gks tkusdsckn , d sv&nu djusokys0; fDr; kadsv&akdk vν ykHkkfKz kads"kjhj eai R; kjk .k djuk l Eko gksx; k g& v&nu i R; kjk .k eaLoLFk 0; fDr; k cu Mfk 0; fDr dsLoLFk v&nu v&nu Årdka dk njs 0; fDr ea i R; kjk .k djus l s , d v&nu krk ds}kjg 50 0; fDr; kard dk thou cpk; k tk l drk gS; k mudh v&nu dsdku& dk i R; kjk .k dj nf'V i nku dh tk l drk gA

cu Mfk %Brain Death% D; k gS\ cu Mfk dk vFkz; g gfd eu&; ds"kjhj ds l Hkk v&nu ftu&dk l pkyu efLr'd }kjf fd; k tk& gsv& ftueal kd yusdh izkkyh Hkk l fefyr gS dke djuk bl l hek rd cln dj naf& nkckjk i w& dke djus dh fLFkfr ea dtkh u ykS& i jUrq l kfk&l kfk gh vν v&nu t& &; dr] xnp& v&nu fol jk v&nu dke djrs jg& fny Hkk vi uk dk; Z djuk tkjh j [krk gS i jUrq; g fu& Eu Lrj ij jgrk g+cu Mfk dks i fHkkf'kr v&nu i ekf.kr djus dsfy, fpfdRI dh; Hkk&k v&nu rdudh dh ea fo&rr fu; e mfYyf[kr g&ftu& dh l keku; Hkk&k ea 0; k; k djuk dfBu gA

cu Mfk %Brain Death% dh ?kjk .k dk s dh tkrh gS\ cu Mfk dh ?kjk .k , d fDyfudy fu.; gS&tsb l l Ecl/k es i kfj r vf/kfu; e ds&urx& fu&Hkkj r ekun. Mks ds v&nu i j dh tkrh gS&ft l eafdl h i dkj ds l &k; dsfy, dk&x&kb"k ughajgrh gA

dk&u l k v&nu fd; k tk l drk gS\& fdMu&; k xnp& fny; dr] frYy& v&nu QOM& gfMM; k dk&u& k ej&sv&fnA

Hkkjr ea&nu dh l el; k& Hkkjr ea i R; d o'kz v&nu ru 175/000 fdMu& Qy gksu ds ekeys l keus v&nu gS ftu& ds& fdMu& i R; kjk .k dh vko"; drk gksx gS i jUrq v&nu djusokys& deth dsdj .k d&y 5500 fdMu& gh i R; kjk .k djuk l Eko gks i krk gA; gh fLFkfr v&nu vν v&nu& Ecl/k es&u& gh gS i jrk& v&nu& Årdka&lsku ds: i ei&kr dh i si gysa& fn"l& fun&dk i lyu djuk i Mfk gA

12% Hkkf& %v&nu& djs oky& ds MDVJ vki krdky %bej t&ll h& gksu i j Hkk mlg& cpkus dk Hkj l d i; Ru ughaj& k el&ku&MDVJ dh i fLkfedrk ejit dks cpkus& gh gS& fd Hko'; eafdl h v&nu 0; fDr dk&ft l s og tkurk Hkk ughaj&

12% Hkkf& %MDVJ ejit ds v&nu ml ds eju& i s i gysgh fudky y&xtA l el&ku&; g l R; ughaj& MDVJ oktro eaf& v&nu& fdMu& i k o&ku& cjr&sg& dk&nkunkr dh el; ig&ksbz& v&nu v&nu Årdka&lsku ds: i ei&kr dh i si gysa& fn"l& fun&dk i lyu djuk i Mfk gA

13% Hkkf& %v&nu& dserd "kjhj ds l Eku ds l kfk vν f&V Lfky@"ke"ku&V rd yst&uk l Ehi o ugh gks i krk gA l el&ku&v&nu l sbl esdk&ck/lk ughaj& Mfk gA

14% Hkkf& %v&nu& fd l h /ke& ds fo#) gA l el&ku& l Hkk /ke&neku&oh; l nedR; ds: i ea&nu dh l jkguk djrs gq& bl s l efi&u fn; k x; k gA dk&bz Hkk /ke& b& dk foj&k ughaj& rk gA

15% Hkkf& %v&nu& ds i fokj dk&v&nu& eaf&gus okys 0; dks ogu djuk glos&A l el&ku&v&Li rky bl l Ecl/k eafdl h i dkj dh l gk; rk; k l puk dsfy, fVl .kh %fd l h Hkk i dkj dh l gk; rk; k l puk dsfy,

l Ei kn& l snj Hkk&k i j l Ei d&dj l drsg&

I k&tU; &
I o'U& nni p&n fot; dekj
ohjri&j ftyk fctu& %m&ukj i n&skz